

Koncept vključevanja ključnih kompetenc v izobraževalne programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja

Poročilo, pripravljeno v okviru projekta »Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest 2022–2026«

Maj 2024

Koncept vključevanja ključnih kompetenc v izobraževalne programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja

PRI PRIPRAVI POROČILA SO SODELOVALI:

Sodelavci Centra RS za poklicno izobraževanje:

Lea Avguštin, Ivana Belasić, Jelka Čop, Boris Klančnik, Barbara Kunčič Krapež, Tanja Leskovar, mag. Jana Ravbar, mag. Darja Štarkl, Danuša Škapin, Helena Žnidarič

Zunanji sodelavci:

Miha Andrič, mag. Janez Gorenc, mag. Ines Gergorič, Maruša Goršak, Simon Grižonič, Maja Krajnc, Simon Konečnik, dr. Uroš Ocepek, mag. Slava Pevec Grm, mag. Julija Pirnat, Maja Marija Rotar, Karmen Stolnik, Apolonija Simon, Darja Štirn, Petra Založnik, Sabina Zupan, doc. dr. Blaž Zupan

Urednici:

Jelka Čop, Lea Avguštin

Jezikovni pregled:

Amidas d. o. o.

Center RS za poklicno izobraževanje

Ljubljana, maj 2024

Projekt sofinancirata Republika Slovenija, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, in Evropska unija – NextGenerationEU. Projekt se izvaja skladno z načrtom v okviru razvojnega področja »Pametna, trajnostna in vključujoča rast«, komponente Krepitev kompetenc, zlasti digitalnih in tistih, ki jih zahtevajo novi poklici in zeleni prehod (C3 K5), ukrepov: reforma C. Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest in investicija G. Krepitev sodelovanja med izobraževalnim sistemom in trgom dela: projekt Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 212262915

ISBN 978-961-7139-61-7 (PDF)

Kazalo

1	O projektu	5
2	Ključne kompetence v poklicnem in strokovnem izobraževanju.....	6
2.1	Izbor ključnih kompetenc	6
2.2	Celostni pristop pri vključevanju ključnih kompetenc v programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja.....	7
2.3	Ključni deležniki pri celostnem pristopu umeščanja ključnih kompetenc v izobraževalne programe	7
2.4	Vključitev ključnih kompetenc v izpitne kataloge in vrednotenje kompetenc .	9
3	Priporočila za umeščanje ključnih kompetenc v programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja	11
3.1	Skupna splošna priporočila za vključevanje ključnih kompetenc v izobraževalne programe	11
3.2	Didaktična priporočila	12
4	Opisi posameznih ključnih kompetenc	14
4.1	Digitalne kompetence	14
4.2	Kompetence za trajnostnost	20
4.3	Podjetnost in finančna pismenost	27
4.4	Učenje učenja.....	31
4.5	Celostno zdravje in dobrobit	35
4.6	Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost	39
4.7	Načrtovanje in vodenje kariere	43
5	Zaključek.....	47
6	Viri in literatura	48

Kazalo razpredelnic

<i>Razpredelnica 1: Digitalne kompetence, dimenzije in ključni cilji</i>	16
<i>Razpredelnica 2: Področja kompetenc in predlog ciljev trajnosti za poklicno in strokovno izobraževanje</i>	21
<i>Razpredelnica 3: Področja podjetnostne kompetence, dimenzije in ključni cilji</i>	27
<i>Razpredelnica 4: Področja kompetence učenje učenja, dimenzije in ključni cilji</i>	32
<i>Razpredelnica 5: Kompetence in ključni cilji s področja Celostno zdravje in dobrobit</i>	35
<i>Razpredelnica 6: Kompetence in ključni cilji s področja jezika, državljanstva, kulture in umetnosti</i>	40
<i>Razpredelnica 7: Kompetence in ključni cilji s področja načrtovanja in vodenja kariere</i>	44

Kazalo razpredelnic

<i>Slika 1: Ocenjevanje v 20. in 21. stoletju</i>	10
<i>Slika 2: Primer splošno ozaveščevalne kompetence</i>	24
<i>Slika 3: Primer sektorske kompetence</i>	24
<i>Slika 4: Primer prenosa trajnostnih vsebin iz kompetenčnega okvira v poklicne standarde</i>	25

1 O projektu

Projekt »Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest 2022–2026« je financiran v okviru Načrta za okrevanje in odpornost (NOO), ki je nacionalni program reform in naložb, s katerimi se blažijo gospodarske in socialne posledice pandemije covid-19 v Sloveniji. Namen načrtovanih ukrepov NOO je do leta 2026 podpreti dolgoročno trajnostno rast ter obravnavati izzive zelenega in digitalnega prehoda.

Temeljni cilj projekta je modernizirati poklicno in strokovno izobraževanje na način, ki bo omogočal krepitev kompetenc za digitalni in zeleni prehod, večjo prilagodljivost, odpornost in odzivnost PSI na potrebe trga dela, okolja in posledično izboljšanje njegove relevantnosti za gospodarsko okrevanje, zvišanje produktivnosti ter uravnotežen družbeni, okoljski in gospodarski razvoj.

V okviru projekta se izvajajo naslednje aktivnosti:

- **Aktivnost 1: kompetence in kvalifikacije za digitalni in zeleni prehod,**
- Aktivnost 2: kakovost načrtovanja in izvedbe programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja na ravni izvajalcev,
- Aktivnost 3: nadaljnji razvoj vajeništva in povezava šol s podjetji,
- Aktivnost 4: digitalno podprta učna mesta na področju zdravstva in socialnega varstva ter predšolske vzgoje,
- Aktivnost 5: prenova višješolskih študijskih programov (za zeleni in digitalni prehod) in
- Aktivnost 6: izvedba dogodkov za povečanje atraktivnosti in kakovosti poklicnega in strokovnega izobraževanja.

Dokument *Koncept vključevanja ključnih kompetenc v izobraževalne programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja* je bil pripravljen v okviru aktivnosti 1. V dokumentu predstavljamo koncept vključevanja ključnih kompetenc v izobraževalne programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja. Namenjen je sodelujočim pri prenovi izobraževalnih programov in pedagoškim delavcem, ki bodo sodelovali pri njihovem udejanjanju.

2 Ključne kompetence v poklicnem in strokovnem izobraževanju

V skladu z Izhodišči za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja (2024) **kompetence** razumemo kot razvijajoče se zmožnosti posameznikov, da uporabljajo znanje, spretnosti in sposobnosti za ustvarjalno, učinkovito ter etično delovanje v kompleksnih, nepredvidljivih in spremenljivih okoliščinah v poklicu ter v družbenem in zasebnem življenju. **S kompetenčnim pristopom se v ospredje postavlja zmožnost delovanja ter uporabe znanja, spretnosti in sposobnosti.**

Ključne kompetence so zmožnosti, ki jih skupaj s poklicnimi kompetencami razvijajo udeleženci programov poklicnega in strokovnega izobraževanja. Obsegajo znanje, spretnosti, sposobnosti in odnos/držo. Praviloma so prenosljive med različnimi poklici, strokami in okolji. Posamezniku omogočajo poklicno mobilnost, nadaljevanje izobraževanja, socialno vključenost in soočanje s hitrimi spremembami na trgu dela ter v osebem in družbenem življenju.

2.1 Izbor ključnih kompetenc

Nabor ključnih kompetenc za poklicno in strokovno izobraževanje temelji na doseženem pri implementaciji ključnih kvalifikacij v prenovi 2001 (Izhodišča, 2001), skupnih ciljih in njihovem umeščanju v učne načrte in kataloge znanj (ZRSS, 2023), evropskih okvirih za posamezne ključne kompetence in drugih mednarodnih in nacionalnih dokumentih ter pregledu ključnih kompetenc v izbranih državah Evropske unije.

Ključne kompetence, ki jim pri prenovi izobraževalnih programov namenjamo še posebno pozornost in so podrobneje opredeljene in opisane v nadaljevanju gradiva, so:

- digitalne kompetence;
- kompetence za trajnostnost;
- podjetnost in finančna pismenost;
- učenje učenja:
- celostno zdravje in dobrobit;
- jezik, državljanstvo, kultura in umetnost;
- načrtovanje in vodenje kariere.

Kot nacionalni standard se ključne kompetence vgradijo v vse programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja. V dokumentu je predstavljen obvezen referenčni okvir ključnih kompetenc v poklicnem in strokovnem izobraževanju.

2.2 Celostni pristop pri vključevanju ključnih kompetenc v programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja

S celostnim pristopom ključne kompetence sistematično vključujemo v vse elemente izobraževalnega programa, kjer je to najbolj smiselno. Tudi na izvedbeni ravni svetujemo celostni in sistematičen pristop, ki vključuje odločitev in podporo vodstva šol ter zajema pripravo načrta za umeščanje ključnih kompetenc na vseh ravneh načrtovanja in izvajanja izobraževalnega programa. Proces bo podprt z usposabljanji in razvojem podpornih gradiv ter praktičnimi primeri, saj je usposobljenost pedagoških delavcev za načrtovanje in udejanjanje učnih ciljev ključnih kompetenc ter spremljanje in preverjanje njihovega doseganja pri dijakih (z izrazom dijak v celem dokumentu mislimo tudi vajence in udeležence izobraževanja odraslih) ključnega pomena.

2.3 Ključni deležniki pri celostnem pristopu umeščanja ključnih kompetenc v izobraževalne programe

V sodobnem izobraževalnem okolju učinkovit razvoj kompetenc znotraj poklicnega in strokovnega izobraževanja zahteva celosten pristop, ki se osredotoča na različne vidike izobraževanja in usposabljanja ter vključuje vse **ključne deležnike na nacionalni in šolski ravni**, ki so vanj vpeti. Na nacionalni ravni so to Ministrstvo RS za vzgojo in izobraževanje in drugi odločevalci, javni zavodi (Center RS za poklicno izobraževanje, Zavod RS za šolstvo), Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje in pripravljavci programov, na izvedbeni ravni pa vodstva šol, učitelji in drugi strokovni delavci, dijaki, mentorji v podjetjih in širši šolski ekosistemi. Uspešen razvoj in vključevanje ključnih kompetenc v poklicno in strokovno izobraževanje zahtevata sodelovanje med različnimi deležniki, razvojno miselnost ter iskreno zavezanost k opolnomočenju dijakov, da bodo kot posamezniki pripravljeni na izzive hitro spreminjajočega se sveta dela in vsakodnevnega življenja. Evalvacije Centra RS

za poklicno izobraževanje (v nadaljevanju: CPI) o implementaciji ključnih kvalifikacij (Jeznik idr., 2008, Klarič idr., 2007) so pokazale izzive pri implementaciji ključnih kvalifikacij na izvedbeni ravni, zato želimo pri načrtovani prenovi programov v okviru projekta Modernizacija poklicnega in strokovnega izobraževanja še zlasti nasloviti tudi to raven ter izpostaviti pomembno vlogo in sodelovanje vseh deležnikov.

Vodstvo šol – (ravnatelji, pomočniki in razvojni timi) ima pri uresničevanju vključevanja ključnih kompetenc pomembno vlogo, saj sistemske spremembe vpeljujejo na raven svoje šole. Vključevanje kompetenc v poklicne in strokovne programe je treba vpeljevati strateško in premišljeno. Strateški vidik izpostavlja pomen načrtnega pristopa k razvoju ključnih kompetenc, ki jih vključuje izobraževalni program, pri čemer se osredotoča na dolgoročne cilje in potrebe trga dela, dijakov in širše družbe. Primer takega pristopa je izdelan akcijski načrt sistematičnega uvajanja ključnih kompetenc, ki se začne z vključevanjem v strateške dokumente šole, prek povezovanja pedagoških delavcev pri njihovem načrtovanju in udejanjanju do vključevanja v vrednotenje znanja in samoevalvacijo.

Učitelji imajo ključno vlogo pri prenosu načrtovanih ciljev ključnih kompetenc v šolsko prakso. Z načrtovanjem in izvajanjem učnih aktivnosti, ki spodbujajo povezovanje različnih vrst znanja in njihovo praktično uporabo v različnih situacijah omogočajo razvoj kompetenc pri dijakih. Ustvarjajo pogoje za razvoj spodbudnega učnega okolja, v katerem se dijaki med seboj spodbujajo, izmenjujejo ideje, sodelujejo, rešujejo probleme in se učijo drug od drugega. S svojim strokovnim znanjem in sodobnimi pristopi k učenju in vrednotenju znanja postanejo ključni podporniki pri oblikovanju prihodnosti dijakov.

Mentorji praktičnega usposabljanja z delom lahko pomembno prispevajo k razvoju ključnih kompetenc dijakov tako, da jim predstavijo njihov pomen za poklicno delovanje in jih vključujejo v vse dejavnosti usposabljanja z delom. Marsikatero delovno nalogo lahko podkrepijo oziroma povežejo z razvojem ključnih kompetenc.

Dijaki postajajo pomembni soustvarjalci učnega procesa. Dijake postopoma navajamo, da prevzemajo odgovornost in sodelujejo pri načrtovanju učenja, ki vključuje tudi razvoj in spremljanje razvoja ključnih kompetenc. V spodbudnem učnem

okolju jih postopoma navajamo, da izrazijo mnenje, podajajo in sprejemajo povratne informacije ter predloge za izboljšanje učnega procesa. Postavljamo jih v čim bolj realne okoliščine, v katerih razvijajo digitalne kompetence, trajnostnost, inovativnost, kreativnost in samoiniciativnost. Spodbujamo razvijanje veščin in spretnosti učinkovite komunikacije ter sodelovanja, samostojnega učenja in razvoj učnih strategij, odgovornost za zdravje ter veščine načrtovanja in vodenja kariere.

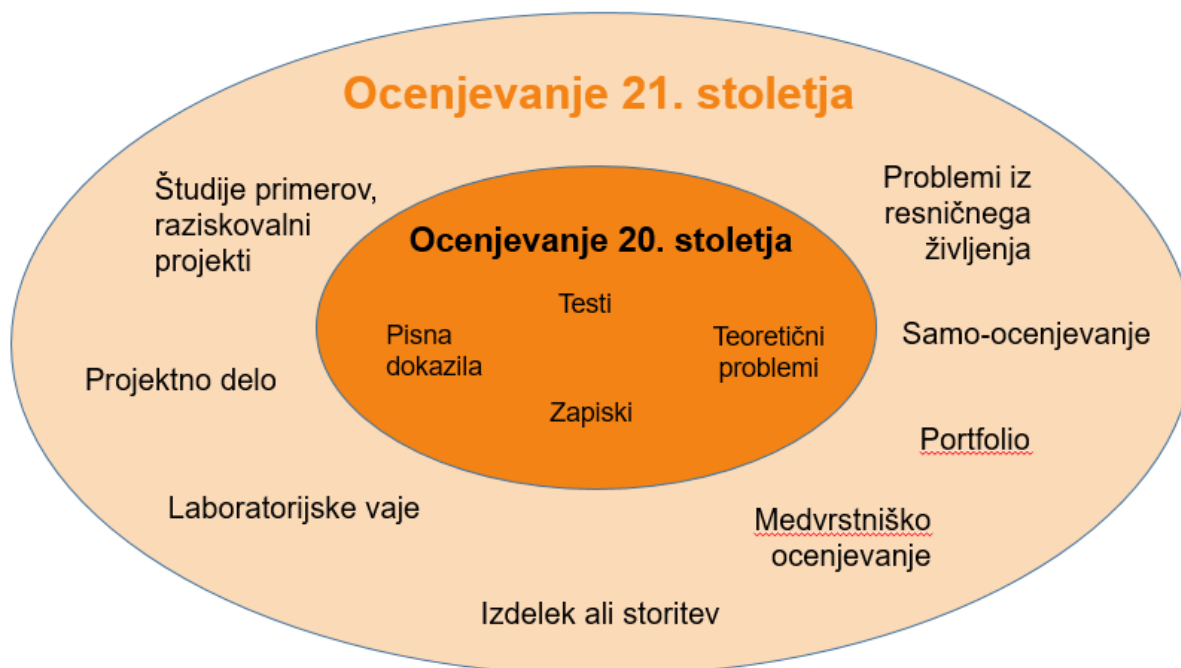
Svetovalna služba podpira uresničevanje strategije umeščanja ključnih kompetenc z izvajanjem različnih aktivnosti ter nudenjem podpore dijakom in učiteljem. S tem se zagotavlja prilagajanje izobraževalnih vsebin in metod glede na potrebe dijakov ter spodbuja celostni razvoj kompetenc.

Deležniki na lokalni in globalni ravni pomembno prispevajo k uspešnemu uresničevanju nekaterih ključnih kompetenc. To pomeni sodelovanje med različnimi deležniki na lokalni, evropski ali mednarodni ravni, v okviru programov mobilnosti ali na ravni sodelovanja z delodajalci, izobraževalnimi ustanovami in širšo civilno družbo. Skupno delovanje vseh deležnikov na teh ravneh omogoča ustvarjanje spodbudnega in dinamičnega učnega okolja, ki spodbuja razvoj kompetenc in pripravljenost posameznikov za uspešno vključitev v delovno okolje.

2.4 Vključitev ključnih kompetenc v izpitne kataloge in vrednotenje kompetenc

Evalvacije CPI (npr. Klarič, 2008) so tudi pokazale, da je stopnja vključenosti ključnih kvalifikacij v izpitne kataloge relativno nizka, zato je treba posebno pozornost nameniti vključevanju ključnih kompetenc v izpitne kataloge ter celostnemu vrednotenju ključnih kompetenc in uporabi ocenjevalnih metod, primernejših za ocenjevanje kompetenc (glej slika 1). Narava ključnih kompetenc zahteva vpeljavo raznolikih metod spremljanja njihovega razvoja ter preverjanja in ocenjevanja, pri čemer se daje prednost kvalitativnim pristopom, npr. samoocenjevanje, listovnik, reševanje tipičnih poklicnih situacij ipd.

Slika 1: Ocenjevanje v 20. in 21. stoletju

V okviru projekta Modernizacija poklicnega izobraževanja 2022–2026 bodo pripravljena tudi različna gradiva v podporo pedagoškemu delu učiteljev in drugih strokovnih delavcev za kakovostno načrtovanje in izvajanje kurikula na šolski ravni s poudarkom tudi na razvoju in dvigu kakovosti preverjanja in ocenjevanja znanja ter zaključevanja izobraževanja. Pripravljeno bo tudi podporno gradivo za preverjanje in ocenjevanje znanja, ki upošteva specifično poklicnega izobraževanja.

3 Priporočila za umeščanje ključnih kompetenc v programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja

Za vsako od 7 ključnih kompetenc iz nabora smo pripravili podrobnejša operativna in didaktična priporočila. Podrobnejši opis vsake ključne kompetence vključuje:

- vlogo in pomen ključne kompetence v poklicnem in strokovnem izobraževanju;
- področja kompetenc, dimenzije in cilje;
- strokovna priporočila za vključevanje v izobraževalne programe.

V nadaljevanju gradiva navajamo najprej splošna priporočila za vključevanje ključnih kompetenc v izobraževalne programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, v nadaljevanju pa so pri vsaki izmed 7 ključnih kompetenc ta razdelana še podrobneje.

3.1 Skupna splošna priporočila za vključevanje ključnih kompetenc v izobraževalne programe

Pri vključevanju ključnih kompetenc v izobraževalne programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja ne pozabimo, da poklicno in strokovno izobraževanje pripravlja dijake za opravljanje poklica, nadaljnje izobraževanje oziroma vseživljenjsko učenje ter delovanje v družbi in zasebnem življenju.

Ključne kompetence naj se praviloma razvijajo skupaj s poklicnimi kompetencami. Zato pri pripravi izobraževalnih programov poleg analize poklicnih standardov analiziramo še ključne kompetence in opredelimo, s katerimi poklicnimi kompetencami bi bilo najbolj smiselno povezati posamezne ključne kompetence. Praviloma vključujemo zaokrožene kompetenčne sklope ključnih kompetenc, ne razdrobljenih posamičnih ciljev. Pomembno izhodišče za prenovo so tudi posebnosti posameznih gospodarskih panog in ocena prihodnjih trendov razvoja panoge.

Poklicne in ključne kompetence se razvijajo, ko dijak pridobiva spretnosti, uporabi znanje v čim bolj kompleksnih poklicnih ali življenjskih situacijah ter hkrati razvija odnosni del kompetence in poklicno identiteto. Zato je treba pri

prenovi programov zagotoviti čim večjo povezanost znanj in spretnosti, poklicnih in ključnih kompetenc in tudi splošnega in poklicnega dela programa in pozitivno naravnost do poklicnega področja.

Pri umeščanju ključnih kompetenc v izobraževalne programe bodimo pozorni, da zapisi nakazujejo:

- smiselno povezovanje splošnega, strokovnega in praktičnega znanja s ključnimi kompetencami za reševanje avtentičnih poklicnih ali življenjskih situacij, prilagojenih zmožnostim dijakov;
- pri ključnih kompetencah, ki se zaradi pomena za poklicno usposobljenost ali vseživljenjsko učenje ponavljajo, naj se postopoma stopnjuje zahtevnost učnih ciljev.

3.2 Didaktična priporočila

V didaktičnih priporočilih za izobraževalni program poleg usmeritev za doseganje poklicnih ciljev, vključujemo tudi priporočila za doseganje ključnih kompetenc, pri opredelitvi katerih upoštevamo:

- da je ustvarjanje varnega, spodbudnega učnega okolja, ki upošteva raznolikost dijakov, spodbuja postopen prenos odgovornosti za učenje na dijaka, predpogoj za uspešno učenje kompetenc;
- da so avtentične poklicne situacije eno najboljših izhodišč za izbiro didaktičnih pristopov, ki poleg razvoja poklicnih kompetenc omogočajo razvoj mnogih ključnih kompetenc (npr. učne situacije, izkustveno učenje, praktično usposabljanje z delom z analizo izkušenj, refleksijo, osmišljanjem);
- da so dijaki pomembni partnerji v procesu učenja ter ga lahko soustvarjajo tako na ravni načrtovanja, izvedbe, ocenjevanja in refleksije;
- da z vključevanjem raznolikih didaktičnih pristopov, ki temeljijo na čim bolj avtentičnih poklicnih in življenjskih situacijah, kot so učne situacije, reševanje problemov, izkustveno ali sodelovalno učenje v različnih oblikah (npr. kombinacije individualnega, skupinskega dela in kombiniranega izvajanja pouka), skupaj s poklicnimi hkrati razvijamo še druge ključne kompetence, kot so digitalna pismenost, timsko delo, sodelovanje, reševanje problemov ipd.;
- da so nameravani učni cilji vezani na ključne kompetence oziroma pričakovano znanje, veščine in odnos dijakom pojasnjeni razumljivo, vključno z načini in

kriteriji izkazovanja doseganja kompetenc;

- da dijaki pridobivajo kompetence s pomočjo dejavnosti, ki jih načrtujejo in izvajajo čim bolj samostojno, jih reflektirajo (svoje izdelke in storitve ter storitve in izdelke sošolcev) po vnaprej znanih kriterijih;
- da naj vodenje dijakov vsebuje kombinacijo spodbudnosti in odločnosti, jasnih pričakovanj, z zagotavljanjem podpore, ko jo dijaki potrebujejo, ob nenehnem spodbujanju dijakov k samostojnosti, odgovornosti in samournavanju;
- pri ključnih kompetencah, ki se zaradi pomena za poklicno usposobljenost ali vseživljenjsko učenje ponavljajo, naj se postopoma stopnjuje zahtevnost učnih ciljev tako, da dijaki rešujejo vedno zahtevnejše, kompleksnejše probleme čim bolj samostojno oziroma, če je mogoče ali smiselno, nudijo pomoč vrstnikom;
- ključne kompetence, kadar je mogoče oziroma smiselno, navezujemo na izdelavo izdelkov oziroma opravljanje storitev, ki so hkrati obvezen način ocenjevanja vsakega strokovnega modula in tudi zaključevanja izobraževanja;
- razvoj ključnih kompetenc pri dijakih lahko podpirajo tudi socialni partnerji v lokalnem in širšem okolju, mentorji praktičnega usposabljanja v podjetjih, mentorji na mednarodnih izmenjavah, nevladne organizacije in društva ipd.

Za uresničevanje navedenih usmeritev je ključna pripravljenost pedagoških delavcev za stalno strokovno izpopolnjevanje, raziskovanje lastne pedagoške prakse in izmenjevanje izkušenj s kolegi ter podpora vodstva. Učitelji lahko z lastnim zgledom sporočajo pomembnost stalnega prizadevanja za vse vidike razvoja ključnih kompetenc.

4 Opisi posameznih ključnih kompetenc

V nadaljevanju besedila predstavljamo opise vsake izmed sedmih ključnih kompetenc s poudarkom na možnostih uresničevanja v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju.

4.1 Digitalne kompetence

Vloga in pomen kompetence v poklicnem in strokovnem izobraževanju

Digitalna transformacija je ena od prednostnih nalog Evropske unije. V večini evropskih držav se učeči se na različnih stopnjah izobraževanja srečajo z znanji s področja digitalnih kompetenc ter tudi s temeljnimi znanji računalništva in informatike (Eurydice, 2022). Evropski okvir digitalnih kompetenc (DigComp, 2013 in 2022) je osnova za vključitev digitalnih kompetenc v srednje poklicno in strokovno izobraževanje, tako v kataloge znanja splošnoizobraževalnih predmetov kot strokovnih modulov in izpitnih katalogov, pri tem pa je treba biti pozoren na usklajeno povezovanje digitalnih kompetenc splošnega (A) in strokovnega (B) dela izobraževalnih programov ter smiselno nadgrajevanje digitalnih kompetenc po celotni izobraževalni vertikali.

Digitalne kompetence lahko pomembno prispevajo k pridobivanju znanja večine programskih enot. Raziskave kažejo (DigComp, 2013 idr.), da njihovo vključevanje ne vpliva le na uspešnost dijakov, temveč tudi na številne druge vidike, povezane s šolo. Pridobili naj bi jih vsi dijaki, saj omogočajo dejavnejše sodelovanje v družbi in gospodarstvu ter lažje soočanje z izzivi sodobnega časa.

Koncept digitalnih kompetenc je večplasten. Zajema številna področja ter se nenehno razvija in nadgrajuje. Biti digitalno kompetenten oziroma pismen, pomeni biti sposoben uporabljati digitalne naprave, z njimi poiskati podatke, jih analizirati, ustvariti digitalne vsebine, komunicirati in sodelovati z drugimi ter poskrbeti za varnost (tudi v digitalnem svetu) zase in za druge.

Digitalne kompetence predstavljajo skupek veščin, znanj in stališč, ki omogočajo samozavestno, kreativno in kritično rabo tehnologij in sistemov. Predstavljajo osnovo, ki je izjemno pomembna za vseživljenjsko učenje in samorealizacijo človeka v sodobni družbi, saj digitalne kompetence naslavlja temeljna načela in prakse za razvoj

računalniškega mišljenja oziroma suverenosti pri uporabi informacijsko komunikacijske tehnologije.

Raziskovalno središče Evropske komisije je oblikovalo Evropski okvir digitalnih kompetenc, ki ga poznamo pod imenom DigComp (2013) in posodobljeno verzijo DigComp 2.2 (2022), katerega namen je zagotoviti splošno razumevanje opredelitev digitalnih kompetenc, potrebno za aktivno udejstvovanje v digitalnih okoljih, z namenom izkoriščanja prednosti tehnologije za uporabo v vsakdanjem življenju. Gre za temeljne kompetence vseživljenjskega učenja povprečnega državljanu EU, ki se začnejo razvijati z delno vključenostjo, prek reševanja vedno bolj zapletenih problemov, vse do digitalnega mojstrstva na visoko strokovni ravni.

Osnovna ideja je izvajanje pouka na način, ki se osredotoča na različne vidike digitalnih kompetenc in doseči vključevanje digitalnih veščin v vse segmente pouka, kjer to prispeva k učinkovitosti poučevanja (učinkovita uporaba spletnih iskalnikov, spletna varnost, digitalna identiteta, etična uporaba tehnologij, programiranje, inovativna uporaba AR in VR itd.).

Pri tem je ključna usposobljenost učiteljev in mentorjev v podjetjih za obvladovanje digitalnih kompetenc in uporabo sodobnih informacijsko-digitalnih tehnologij pri poučevanju in učenju.

Področja kompetence, dimenzije in ključni cilji

Pri določitvi ključnih ciljev smo izhajali iz Okvira digitalnih kompetenc za državljane 2.2 (DigComp 2.2, 2022), ki vsebuje pet ključnih področij: (i) informacijska in podatkovna pismenost, (ii) komuniciranje in sodelovanje v okviru digitalnih tehnologij, (iii) ustvarjanje digitalnih vsebin, (iv) varnost in (v) kompetence reševanja problemov.

Za vsako od petih področij digitalnih kompetenc so oblikovani cilji, ki so bili prepoznani kot ključni oziroma temeljni znotraj posameznega področja. Dijaki jih bodo dosegali pri različnih strokovnih modulih in na različne načine. Digitalne kompetence bodo v skladu z usmeritvami v Izhodiščih za prenovo izobraževalnih programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja smiselno umeščene med cilje izobraževalnih programov, v kataloge znanja in v didaktična priporočila. Pri tem bomo posebno pozornost namenili upoštevanju predznanja (smiselno nadgrajevanje

digitalnih kompetenc po celotni izobraževalni vertikali) in na usklajeno povezovanje digitalnih kompetenc splošnega (A) in strokovnega (B) dela izobraževalnih programov.

Razpredelnica 1: Digitalne kompetence, dimenzije in ključni cilji

Kompetenčna področja/ dimenzije		Ključni cilji
Informacijska pismenost	Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	Dijak/vajenec: <ul style="list-style-type: none"> Izraža informacijske potrebe, išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih, dostopa do njih in krmari med njimi. Ustvari in dopolnjuje osebne strategije iskanja.
	Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	<ul style="list-style-type: none"> Analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.
	Upravljanje s podatki, informacijami in digitalnimi vsebinami	<ul style="list-style-type: none"> Zbere, obdela, prikaže in shrani podatke na najustreznejša mesta (trdi disk, oblak, USB itd.).
Komunikacija in sodelovanje	Sporazumevanje z uporabo digitalnih tehnologij	<ul style="list-style-type: none"> Se sporazumeva z uporabo različnih digitalnih tehnologij in izbere ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah.
	Deljenje z uporabo digitalnih tehnologij	<ul style="list-style-type: none"> Deli podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi z uporabo ustreznih digitalnih tehnologij. Deluje v vlogi posrednika in je seznanjen s praksami navajanja virov in avtorstva.
	Državlansko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij	<ul style="list-style-type: none"> Poišče in uporablja portale za udejstvovanje v družbi. Poišče skupine, ki zastopajo njegove interese in s pomočjo katerih lahko aktivno daje predloge za spremembe.
	Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij	<ul style="list-style-type: none"> Z digitalnimi orodji soustvarja skupno vsebino in se zavzema za krepitev sodelovanja med člani tima.
	Spletni bonton	<ul style="list-style-type: none"> Pri uporabi digitalnih tehnologij in omrežij prilagaja svoje vedenje pričakovanjem in pravilom, ki veljajo v določeni skupini. Prepozna sovražni govor ali dejavnosti na spletu in ustrezno odreagira.

		<ul style="list-style-type: none"> • Aktivno sodeluje pri soustvarjanju pravil vedenja na spletu.
	Upravljanje z digitalno identiteto	<ul style="list-style-type: none"> • Ustvari eno ali več digitalnih identitet in z njimi upravlja, skrbi za varovanje lastnega ugleda ter za ravnanje s podatki, ki jih ustvari z uporabo številnih digitalnih orodij in storitev v različnih digitalnih okoljih.
Izdelovanje Digitalnih vsebin	Razvoj digitalne vsebine	<ul style="list-style-type: none"> • Ustvarja in ureja digitalne vsebine v različnih formatih.
	Integracija in poustvarjanje digitalne vsebine	<ul style="list-style-type: none"> • Obogati digitalne vsebine z dodajanjem elementov (slik, glasbe, videoposnetkov, vizualnih efektov ...) za ustvarjanje novih vsebin.
	Avtorske pravice in licence	<ul style="list-style-type: none"> • Spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira. Svoje delo zaščiti z ustrezno licenco.
	Programiranje	<ul style="list-style-type: none"> • Ustvari algoritem za rešitev enostavnega problema. • Odpravi preproste napake v programu.
Varnost	Varovanje naprav	<ul style="list-style-type: none"> • Zaščiti svoje naprave z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem. • Deluje samozaščitno in ne pušča svojih naprav brez nadzora v javnih prostorih.
	Varovanje osebnih podatkov in zasebnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Varuje osebne podatke in jih deli samo z zaupanja vrednimi ponudniki digitalnih storitev. • Prepozna sumljiva elektronska poštna sporočila, s katerimi tretje osebe poskušajo pridobiti občutljive informacije. • Razume jasno opredeljene in običajne izjave v pravilnikih o zasebnosti, iz katerih je razviden način uporabe osebnih podatkov v digitalnih storitvah.
	Varovanje zdravja in dobrega počutja	<ul style="list-style-type: none"> • Digitalno tehnologijo uporablja uravnoteženo – najrazličnejši dejavniki v digitalnem življenju lahko vplivajo na osebno zdravje, blagostanje in zadovoljstvo z življenjem. • Prepozna znake digitalne zasvojenosti. • Uporabi orodja za spremljanje in omejevanje rabe digitalnih tehnologij. • Prepozna spletno ustrahovanje in se pred njim

		zaščiti.
		<ul style="list-style-type: none"> • Skrbi za dobro telesno in duševno počutje ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.
	Varovanje okolja	<ul style="list-style-type: none"> • Zaveda se vplivov digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje.
Reševanje problemov	Reševanje tehničnih problemov	<ul style="list-style-type: none"> • Prepozna tehnične težave pri delu z napravami in pri uporabi digitalnih okolij ter jih rešuje (od iskanja in odpravljanja napak do reševanja kompleksnejših težav).
	Prepoznavanje problemov in tehnološki odzivi	<ul style="list-style-type: none"> • Oцени zahtevnost problema in izbira ter uporabi digitalna orodja in možne tehnološke odzive za rešitev problema. • Prilagodi digitalna okolja lastnim potrebam (npr. dostopnost).
	Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije	<ul style="list-style-type: none"> • Uporablja digitalno tehnologijo za ustvarjanje znanja in uvajanje novosti v postopke ali proizvode.
	Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah	<ul style="list-style-type: none"> • Ovrednoti razvitost svojih digitalnih kompetenc in jih po potrebi tudi razvije oziroma nadgrajuje. • Išče možnosti za nenehno učenje in izobraževanje na področju digitalnih kompetenc. • Pomaga tudi drugim pri razvoju digitalnih kompetenc.

Strokovna priporočila za vključevanje v izobraževalne programe

Vključevanje digitalnih kompetenc v izobraževalni program je ključno za pripravo dijakov na sodobno digitalno dobo. Za premislek o vključevanju digitalnih kompetenc priporočamo poznavanje dokumenta »DigComp 2.2 – Okvir digitalnih kompetenc za državljane« (ZRSS, 2023), ki je orodje na ravni EU ter ponuja skupni jezik za opredelitev in opis ključnih področij digitalnih kompetenc.

Predlagani načini vključevanja digitalne kompetence v izobraževalne programe:

- **V cilje izobraževalnega programa:** V točki 2 splošnega dela izobraževalnega programa opredelimo, da bo dijak ob zaključku izobraževanja zmožen

obvladovati digitalne kompetence in funkcionalno uporabljati informacijsko-digitalne tehnologije.

- **V strokovne module:** Pripravljalci naj bodo pri vključevanju specifičnih digitalnih kompetenc v strokovne module pozorni predvsem na tiste, ki so pomembne za opravljanje določenega poklica in vključevanje v družbo oziroma trg dela. Digitalne kompetence naj se na višjih nivojih vključujejo v avtentične naloge oziroma v naloge s problemskim pristopom.
- **V izpitne kataloge:** Priporočamo, da se digitalne kompetence smiselno vključijo v načrtovanje in pripravo izdelka ali storitve pri zaključevanju izobraževanja ter tudi v predstavitev izdelka ali storitve pri zagovoru. Digitalne kompetence je priporočljivo smiselno vključiti tudi v pripravo pisnih nalog pri drugem predmetu poklicne mature.
- **V praktični pouk v šoli:** Praktični pouk je zelo primeren za umeščanje digitalnih kompetenc, saj so te podpora delovnim procesom, pri katerih dijaki/vajenci izdelujejo izdelke ali opravljajo storitve. Priporočamo, da učitelji pri praktičnem pouku načrtujejo uporabo znanj digitalnih kompetenc in jih vključijo v realne učne situacije. Učne situacije naj bodo načrtovane tako, da bodo omogočale vključevanje pridobljenega znanja s področja digitalnih tehnologij.
- **V praktično usposabljanje z delom:** Šole naj sodelujejo z delodajalci pri izdelavi načrta vključevanja digitalnih kompetenc, ki bodo v pomoč pri reševanju problemov, komunikaciji in sodelovanju v poklicu ter razumevanju digitalnih tveganj in uporabi strategij za varnost in odgovorno rabo digitalnih tehnologij.
- **V druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela:** Priporočljivo je namensko vključevanje digitalnih kompetenc v interesne dejavnosti in aktivno državljanstvo. Dijaki lahko z različnimi digitalnimi kompetencami hkrati pridobijo, prikažejo in predstavijo vsebine interesnih dejavnosti in aktivnega državljanstva v okviru aktivnosti, projektov in različnih prireditev.
- **V didaktična priporočila:** Didaktična priporočila lahko učiteljem nudijo konkretne metode dela s primeri dobrih praks za integracijo digitalnih kompetenc v poučevanje in delo pri avtentičnih nalogah. Pri tem je pomembno zagotoviti usposabljanje učiteljev za uporabo nabora metod dela, aplikacij in drugih pristopov za vključevanje digitalnih kompetenc.

4.2 Kompetence za trajnostnost

Vloga in pomen kompetence v poklicnem in strokovnem izobraževanju

V sodobnem času se celotna družba sooča s planetarnimi izzivi. Spremeniti bomo morali svoje navade in delovanje tako v gospodarskem kot v družbenem in naravnem okolju zato, da bomo ne le ohranjali in varovali naravo, temveč tudi spodbujali revitalizacijo naravnega okolja. Zato so vzgoja in izobraževanje ter usposabljanje za trajnostni razvoj (VITR) prepoznani kot ključni dejavnik pri doseganju vseh ciljev trajnostnega razvoja, ki so sestavni del Agende 2030¹. Področje trajnostnosti zahteva spremembe v naših netrajnostnih ravnanjih, stališčih in prepričanjih, zato je treba učeče se usmerjati k sistemskemu in kritičnemu mišljenju, iznajdljivim oziroma inovativnim rešitvam v smeri trajnostnosti ter povezovanju, sodelovanju in aktivnemu delovanju.

Pred kratkim je bil sprejet evropski okvir kompetenc za trajnostnost GreenComp,² ki opredeljuje kompetence za trajnostnost, ki naj bi jih vsak prebivalec imel priložnost razvijati že od zgodnjega otroštva. Ker je preobrazba gospodarstva ključnega pomena za zeleni prehod, je pomembno, da diplomanti poklicnega in strokovnega izobraževanja pridobijo tudi kompetence s področja trajnostnosti za delovanje v določenem sektorju.

Priporočilo Sveta o učenju za zeleni prehod in trajnostni razvoj³ narekuje, da morata biti učenje o okoljskem, gospodarskem in socialnem stebru ter sledenje ciljem Agende 2030 medsebojno povezani, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti okoljskemu stebru. Ko govorimo o trajnostnosti, je ključno, da k identifikaciji, naslavljanju ali obravnavi oziroma reševanju zaznanega problema/izziva/tematike pristopamo celostno, torej ob upoštevanju vseh vidikov trajnostnosti (okoljski, družbeni, gospodarski, kulturni).

¹ https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateral/razvojno-sodelovanje/publikacije/Agenda_za_trajnostni_razvoj_2030.pdf.

² <https://www.zrss.si/pdf/greencomp.pdf>

³ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627(01))

V ta namen bodo pripravljena didaktična priporočila za:

- načrtovanje in izvajanje aktivnosti, povezanih z razvojem kompetenc za trajnostnost po GreenCompu, in
- načrtovanje aktivnosti, povezanih z razvojem kompetenc za trajnostnost v primeru načrtovanja in izdelave ali analize izdelkov oziroma storitev z vidika trajnostnosti.

Področja kompetence, dimenzije in ključni cilji

Sledeč evropskemu okviru kompetenc za trajnostnost GreenComp, Agendi 2030 in Evropskemu zelenemu dogovoru⁴ smo na Centru RS za poklicno izobraževanje v sodelovanju s številnimi strokovnjaki za potrebe poklicnega in strokovnega izobraževanja prepoznali deset ključnih področij trajnostnosti (Razpredelnica 2) ter izdelali **kompetenčne okvire**⁵ s področja trajnostnosti in blaženja podnebnih sprememb za potrebe umeščanja v poklicne standarde in izobraževalne programe. V ta namen je nastalo 34 kompetenčnih okvirov za gospodarske sektorje. Kompetenčni okviri poleg okvira GreenComp so nam v pomoč pri razumevanju kompetenc za trajnostnost v poklicnem in strokovnem izobraževanju.

Razpredelnica 2: Področja kompetenc in predlog ciljev trajnostnosti za poklicno in strokovno izobraževanje

Kompetenčna področja/dimenzije	Ključni cilji Dijak/vajenec:
Zdravje Skrb za zdravje z vidika trajnostnosti pomeni sprejeti odgovornost za svoje in zdravje drugih ter varno in zdravo delovno okolje. S spremembami v vsakdanjem življenju in na delovnem mestu lahko dosežemo velike pozitivne učinke tako za svoje zdravje kot tudi za družbo kot celoto.	<ul style="list-style-type: none"> • Sprejema odgovornost za svoje zdravje in zdravje drugih. • Vzdržuje varno in zdravo okolje, v katerem deluje. • Promovira aktivnosti za zdrav življenjski slog.
Odpadki Trajnostno ravnanje z odpadki je ključno za zmanjšanje obremenitve okolja, varovanje naravnih virov in biotske raznovrstnosti ter dolgoročno ohranjanje planeta. Spodbujanje	<ul style="list-style-type: none"> • Zagovarja prednosti krožnega gospodarstva v primerjavi z linearnim. • Presoja in spodbuja

⁴ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_sl

⁵ <https://cpi.si/wp-content/uploads/2024/03/KO-skupaj-1.pdf>

	načel krožnega gospodarstva je nujno za doseganje zelenega prehoda.	možnosti zmanjševanja odpadkov in ponovne uporabe odpadkov.
Promet	Trajnostno urejanje prometa se osredotoča na spodbujanje načinov prevoza in mobilnosti, ki so manj obremenjujoči za okolje, saj je promet eden glavnih povzročiteljev emisij toplogrednih plinov in onesnaževanja okolja.	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira posledice motoriziranega prometa na okolje in družbo. • Prednostno uporablja trajnostne oblike transporta.
Energija	Trajnostna raba energije je ključnega pomena za ohranjanje okolja, zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov in dolgoročno zagotavljanje energetske varnosti. Z zmanjšanjem rabe energije in prehodom na čistejše in obnovljive vire energije lahko zmanjšamo emisije ter tako prispevamo k blaženju podnebnih sprememb.	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira posledice rabe različnih vrst energije na okolje. • Pripravi obračun porabljene energije. • Skrbno ravna z viri energije.
Posegi v prostor in gradnja	Trajnostno urejanje prostora pomeni načrtovanje, oblikovanje in upravljanje narave in okolja, tako da zmanjšujemo okoljske obremenitve, dolgoročno ohranjamo naravne vire in spodbujamo biotsko raznovrstnost.	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira okoljske, ekonomske in družbene vidike povezane z gradnjo in posegi v prostor. • Skrbi, da v okviru aktivnosti, ki jih izvaja, ne prihaja do preobremenitve naravnega okolja.
Ekodizajn	Oblikovanje ima lahko ključno vlogo pri doseganju trajnostnosti v proizvodnji in storitvah. Trajnostno oblikovanje zasleduje načela, ki prispevajo k zmanjšanju okoljskega vpliva izdelkov in storitev, ter spodbuja odgovorno uporabo naravnih in drugih virov.	<ul style="list-style-type: none"> • Načrtuje ali analizira izdelek oziroma storitev z vidika trajnostnosti.
Družbena odgovornost	Aktivno državljanstvo in družbena odgovornost spodbujata ukrepanje in sodelovanje tako na individualni kot družbeni ravni. Družbeno odgovorna sta angažiran posameznik in skupnost, ki sodelujeta pri uresničevanju družbene pravičnosti in pozitivnih vrednot družbe v lokalnem in globalnem okolju.	<ul style="list-style-type: none"> • Deluje v splošno korist družbe. • Predlaga ukrepe za uresničevanje pozitivnih vrednot družbe, kot so solidarnost, sprejemanje različnosti, prostovoljstvo, medgeneracijsko sodelovanje ipd.
Poslovno načrtovanje	Poslovno in finančno načrtovanje omogočata podjetjem in organizacijam, da postavijo temelje za dolgoročno trajnostno delovanje. Trajnostno	<ul style="list-style-type: none"> • Pripravi ali analizira poslovni načrt z vidika trajnostnosti.

	poslovno načrtovanje pomaga podjetjem prepoznati in izkoristiti nove priložnosti na trgu, zmanjšati tveganja ter izboljšati njihov družbeni in okoljski vpliv.	
Naravni viri	Trajnostna raba naravnih virov zagotavlja dolgoročno ravnotežje med človeškimi potrebami in ohranjanjem okolja ter omogoča, da se naravni viri obnavljajo z naravnimi procesi. Poudarja spoštovanje in ravnanje v smeri povečane biotske raznovrstnosti in ohranjanja naravnih ekosistemov.	<ul style="list-style-type: none"> • Koristi naravne vire na način, ki ne degradirajo okolja. • Deluje na način, ki ohranja in spodbuja biotsko raznovrstnost.
Surovine, materiali in izdelki	Izbira surovin, materialov in izdelkov v procesu proizvodnje in pri izvajanju storitev določa, koliko bo končni produkt trajnosten. Eden ključnih dejavnikov zelenega prehoda je poznavanje izvora, načina pridobivanja virov ter vplivov njihove predelave v materiale in izdelke na okolje in družbo.	<ul style="list-style-type: none"> • Prednostno izbira in uporablja surovine, materiale in izdelke, ki imajo najmanjši okoljski odtis.

Kompetenčni okviri so pripravljene za posamezne gospodarske sektorje. Strukturirani so po področjih trajnostnosti, za vsako od njih sta oblikovani **dve dimenziji kompetenc**, ki smo jih opisali z znanji in spretnostmi:

- **prva** temelji na pomenu ozaveščanja o trajnostnih vsebinah, ki se nanašajo na zmožnost posameznika, da postane bolj zaveden, informiran, kritičen in delujoč glede razvoja družbe z vidika trajnostnosti in doseganja podnebnih ciljev – splošno ozaveščevalne kompetence s področja trajnostnosti (slika 2);

Slika 2: Primer splošno ozaveščevalne kompetence

PODROČJE TRAJNOSTNOSTI: ENERGIJA

Kompetenca: Deluje po načelih trajnostne rabe energije

- Razlikuje vrste fosilnih goriv in razume posledice njihove rabe na podnebne spremembe
- Razlikuje vrste obnovljivih virov energije in razume pomen energetskega prehoda na obnovljive vire energije
- Razume posledice človekovega delovanja na okolje
- Pozna obnovljive vire v Sloveniji in razmerje energetske oskrbe
- Pozna vire električne energije v Sloveniji
- Analizira prednosti in pomanjkljivosti trenda elektrifikacije

- **druga** dimenzija kompetenc se nanaša na trajnostno ravnanje pri poklicnem delovanju v posameznem sektorju – **sektorske kompetence s področja trajnostnosti** (slika 3).

Slika 3: Primer sektorske kompetence

SEKTOR: Metalurgija, strojništvo, kovinarstvo

Področje trajnostnosti: Surovine, materiali in izdelki

Kompetenca: Uporablja trajnostne oblike embalaže za material in surovine

- Omejuje uporabo neobnovljivih in potencialno škodljivih materialov.
- Zmanjšuje uporabo neobnovljivih surovin in materialov ter jih nadomešča z obnovljivimi.
- Omejuje uporabo težkih kovin, nevarnih snovi in plastike v metalurgiji, strojništvu in kovinarstvu.
- Uvaja trajnostne surovine, materiale in izdelke v proizvodni proces.
- Spodbuja uporabo materiala in surovin ter izbiro materiala in izdelkov z daljšo življenjsko dobo.

Kompetenčni okviri predstavljajo podlago za umeščanje znanj in spretnosti s področja trajnostnosti v poklicne standarde in izobraževalne programe.

Pripravljalcem poklicnih standardov smo v pomoč dodatno pripravili priročnik⁶ in številna vprašanja za razmislek, kako posamezni vidiki trajnostnosti vplivajo na poslovne in delovne procese na nivoju sektorja, poslovne organizacije in poklica.

⁶ https://cpi.si/wp-content/uploads/2024/03/03_2024_Prirocnik_Za_Umescanje_Trajnostnih_Kompetenc_V_Poklicne_Standarde_V2.pdf

Strokovna priporočila za vključevanje v izobraževalne programe

Pri prenovi izobraževalnih programov s področja srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja se bodo kompetence iz GreenCompa vključevale v obliki opredeljenih skupnih ciljev v kataloge znanj za splošnoizobraževalne predmete vseh poklicnih in strokovnih izobraževalnih programov.

Za potrebe razvoja strokovnega dela izobraževalnih programov delovnim skupinam priporočamo, da pri umeščanju trajnostnih kompetenc uporabijo izdelan kompetenčni okvir za določen gospodarski sektor. Kompetenčni okviri so sestavljeni iz nabora spretnosti in znanj, ki opisujejo posamezno kompetenco. Opredeljene kompetence ter znanja in spretnosti smiselno vključimo v:

- cilje izobraževalnega programa,
- v kataloge znanja strokovnih modulov in izpitne kataloge,
- PUD,
- v druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela programa in
- didaktična priporočila.

Cilj je, da že opredeljene učne cilje, poklicne kompetence oziroma spretnosti, znanja, odnose opremimo s trajnostnimi vsebinami. Spodaj je prikazan primer, kako je to mogoče uresničiti za potrebe priprave poklicnih standardov (slika 4).

Slika 4: Primer prenosa trajnostnih vsebin iz kompetenčnega okvira v poklicne standarde

Prenos trajnostnih vsebin iz kompetenčnega okvira v poklicne standarde: PEK	
Področje trajnostnosti: Surovine, materiali in izdelki	
Kompetenca: Mesi različne vrste testa za kruh in pekovsko pecivo	
<ul style="list-style-type: none"> • nabavi osnovne in pomožne surovine za testo • zamesi testo • polni testo z nadevi • izračuna količino surovin za pripravo različnih vrst testa • uporablja stroje in naprave za izdelavo testa 	→ KAKO OZELENITI?
<ul style="list-style-type: none"> • pri nabavi osnovnih in pomožnih surovin za testo daje prednost lokalnim dobaviteljem oziroma ekološko pridelanim surovinam • optimizira naročanje surovin z namenom zmanjševanja pogostosti dobav • pri mešanju testa uporablja energetske učinkovitejše naprave 	

- zmanjšuje uporabo aditivov pri polnjenju testa z nadevi
- izračuna količino surovin za pripravo različnih vrst testa tako, da zmanjšuje zavržke mase
- uporablja stroje in naprave za izdelavo test in mas ter izklaplja stroje in naprave, kadar niso v uporabi

Celostni institucionalni pristop

Poleg uporabe kompetenčnih okvirov za posamezni sektor je ključno, da se delovne skupine pri pripravi izobraževalnih programov zavedajo ter upoštevajo koncept vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR), ki predstavlja celostni in transformativni proces ter vključuje razvoj na področju učnih vsebin, učnih dosežkov, pedagoških pristopov in učnih okolij.

Za vzpostavitev celostnega institucionalnega pristopa je treba transformirati ustanovo v celoti in zagotoviti (Konceptualizacija VITR, 2023):

- stalno posodabljanje učnih vsebin (npr. podnebne spremembe, biotska raznovrstnost, družbena pravičnost, potrošništvo, trajnostna raba naravnih virov ipd.);
- učna okolja, ki omogočajo interaktiven in na učečega se osredinjen pouk;
- razvijanje kompetenc strokovnih delavcev in učečih se za opolnomočenje posameznika in družbe v podporo transformativnemu procesu;
- vodenje in organizacijsko kulturo VIZ-a v podporo celostnemu pristopu;
- povezovanje z lokalno skupnostjo in starši;
- vključevanje učečih se (aktivna participacija).

4.3 Podjetnost in finančna pismenost

Vloga in pomen kompetence v poklicnem in strokovnem izobraževanju

Podjetnostna kompetenca predstavlja zmožnost razvoja priložnosti in njihovega preoblikovanja v vrednost za druge. Razvijamo rešitve (zase in za druge), ki so za ljudi pomembne, koristne in / ali vredne. Ta zmožnost pomaga posamezniku pri njegovem vsakdanjem življenju, na delovnem mestu ter pri razvoju rešitev za osebne, družbene, okoljske ali ekonomske probleme.

Pri razvoju podjetnostne kompetence upoštevamo, da je petnajst posameznih dimenzij medsebojno povezanih in jih obravnavamo kot celoto. Zato podjetnost razvijamo prek reševanja avtentičnih problemov, razvoja lastnih idej in prepoznanih priložnosti (aktivnosti vseživljenjske karijerne orientacije), ki jih mladi identificirajo v okolju ali s sodelovanjem pri razvoju idej ali priložnosti, ki so jih prepoznali drugi. Pri tem ni nujno, da dijak doseže najvišjo raven strokovnosti v vseh 15 opredeljenih dimenzijah, temveč se ta prilagodi ravni oziroma potrebam posameznega izobraževalnega programa.

Področja kompetence, dimenzije in ključni cilji

Pri določitvi področij in dimenzij smo izhajali iz kompetenc podjetnosti, ki so opisane v modelu EntreComp (EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence, 2019), kot so odkrivanje priložnosti, ustvarjalnost, prevzemanje pobude, vključevanje drugih, sodelovanje, finančna pismenost in druge, ki so široko uporabne v najrazličnejših življenjskih situacijah.

Razpredelnica 3: Področja podjetnostne kompetence, dimenzije in ključni cilji

Kompetenčna področja/ dimenzije		Ključni cilji Dijak/vajenec:
Zamisli in Priložnosti	Odkrivanje priložnosti	<ul style="list-style-type: none"> Prepoznava avtentične probleme, kot priložnosti za ustvarjanje vrednosti zase in za druge.
	Ustvarjalnost in inovativnost	<ul style="list-style-type: none"> Uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanje boljših rešitev. Pripravi nabor možnih rešitev problema (zamisli).
		<ul style="list-style-type: none"> Oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na

	Vizija	vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
	Vrednotenje zamisli	<ul style="list-style-type: none"> • Vrednoti zamisli ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere potencialno rešitev.
	Etično in trajnostno razmišljanje	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznavna in ovrednoti vpliv svojih odločitev in ravnanj na skupnost in okolje.
Viri	Samozavedanje in samo-učinkovitost	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznavna svoje želje, močna in šibka področja ter zaupa, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije.
	Motiviranost in vztrajnost	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznavna probleme skupnosti okolja in ciljno usmerja svoja ravnanja. Pozornost usmerja v udejanjanje lastnih zamisli in/ali sodeluje pri udejanjanju zamisli drugih.
	Vključevanje virov	<ul style="list-style-type: none"> • Pridobiva podatke in sredstva (materialne, nematerialne in digitalne), potrebne za prehod od zamisli k dejanjem, s katerimi odgovorno in učinkovito upravlja, ob upoštevanju učinkovite izrabe lastnega časa in finančnih sredstev.
	Vključevanje človeških virov	<ul style="list-style-type: none"> • Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog. Poišče ustrezno pomoč posameznika (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjaka) ali strokovne skupnosti. Izvaja učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov.
	Finančna pismenost	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznavna in rešuje finančne izzive (viri finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico in drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju) v različnih življenjskih situacijah. • Sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost). Učenci bodo pridobili znanje in veščine, ki jim bodo omogočale odgovorno upravljanje osebnih financ, sprejemanje premišljenih finančnih odločitev, učinkovito varčevanje in investiranje ter razumevanje delovanja finančnih institucij za izboljšanje kakovosti vsakdanjega in poklicnega življenja.
		Finančna pismenost
K dejanjem	Prezemanje pobude	<ul style="list-style-type: none"> • Sodeluje in spodbuja pri reševanju problemov, pri čemer prevzema individualno in skupinsko odgovornost.
	Načrtovanje in	<ul style="list-style-type: none"> • Zastavlja si kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne

upravljanje	cilje pri reševanju problemov, opredeli prednostne naloge in pripravi načrt. Prilagaja se nepredvidenim spremembam.
Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja	<ul style="list-style-type: none"> • Sooča se z novimi situacijami z zaupanjem v to, da jih bo uspešno razrešil. • Primerja in analizira različne informacije med sprejemanjem odločitev z namenom zmanjšanja negotovosti, dvoumnosti in tveganja.
Sodelovanje	<ul style="list-style-type: none"> • Sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami. • Rešuje morebitne spore na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise.
Izkustveno učenje	<ul style="list-style-type: none"> • Prepozna in razširi meje lastne zmogljivosti z refleksijo na reševanje avtentičnega izziva in pri tem pridobljene izkušnje upošteva pri sprejemanju nadaljnjih odločitev. • Presoja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev in pri tem prepoznava priložnosti za učenje. Prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah. • Sprejema povratno informacijo drugih o uspešnih in neuspešnih ravnanjih sebe in drugih z namenom napredovanja pri razvoju podjetnostne kompetence.

Strokovna priporočila za vključevanje v izobraževalne programe

Predlagani načini vključevanja podjetnostne kompetence v izobraževalne programe:

- **V cilje izobraževalnega programa:** Priporočamo, da se dimenzije podjetnostne kompetence umestijo v cilje izobraževalnih programov, na primer »dijak uporablja podjetnostni način mišljenja in ravnanja« ali »dijak sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost)«. Dani cilji naj bodo oblikovani v smeri iskanja rešitev na življenjske in poklicne izzive, ki so povezani z določenim strokovnim modulom. Tako naj dijaki »raziščejo« dani izziv oziroma »pridobijo informacije z anketiranjem ali intervjuvanjem«. Prav tako naj dijaki »razvijejo«, »naredijo« ali »testirajo« rešitev za avtentični izziv. Cilji naj dijakov ne usmerjajo zgolj v »znanje« ali »razumevanje« posamičnih dimenzij podjetnosti.
- **V strokovne module:** Strokovni moduli vključujejo poklicne kompetence, zato

so zelo primerni za uvajanje razvoja podjetnosti kot enega učnih ciljev. Priporočamo, da:

- podjetnost ni umeščena le v morebitne module, ki posebej obravnavajo podjetništvo, pač pa v vse strokovne module;
 - so cilji opisani z glagoli delovanja in implementacije, ne le razumevanja in znanja. Pri strokovnih modulih dijaki pogosto razvijajo ali izdelujejo izdelke oziroma opravljajo storitve ter se učijo uporabe materialov in sestavin za izdelek ter dela z orodji, potrebnimi za razvoj in izdelavo tega;
 - podjetnost (dimenzije) vključuje na način, da bodo dijaki – ob navezavi na usvojeno znanje – v svojem okolju prepoznali avtentične probleme, ki jih imajo posamezniki ali skupnost, ter za dane probleme razvili in izdelali rešitev v obliki izdelka ali storitve;
 - se dimenzije podjetnosti vpeljuje tako, da bodo dijaki rešitev za problem vedno razvijali ali oblikovali z mislijo na prave uporabnike, ki jim jo bodo potem tudi v resnici predali v uporabo oziroma prodali.
- **V zaključevanje izobraževanja:** V izpitne kataloge naj se vključi ocenjevanje podjetnostne kompetence, tako da dijaki dokažejo sposobnost praktične uporabe znanja za reševanje realnih problemov. To lahko vključuje predstavitev projektov ali poslovnih modelov, ki so jih dijaki razvili kot del svojega izobraževanja.
 - **V praktični pouk:** Praktični pouk je najprimernejši za umeščanje podjetnosti, saj tam dijaki izdelujejo in razvijajo prave izdelke ali storitve oziroma je to njihova naloga, za katero pridobijo tudi oceno. Priporočamo, da dijaki pri praktičnem pouku uporabijo strokovno znanje, ki so ga pridobili, ter razvijajo podjetnostne projekte, ki so jih začeli razvijati pri enem od strokovnih modulov ali splošnoizobraževalnih predmetih. Dijak lahko izdelek ali storitev pri praktičnem pouku razvija kot rešitev za prepoznani avtentičen problem. Rešitev lahko razvija za prepoznane posameznike ali skupine ter z mislijo na predajo rešitve v uporabo oziroma v njeno prodajo na trgu.
 - **V praktično usposabljanje z delom:** Priporočamo, da dijak v dogovoru z delodajalcem poskusi identificirati možno izboljšavo pri obstoječih delovnih procesih oziroma novo možno rešitev, ki bi jo delodajalec lahko vključil med proizvode ali storitve podjetja. Dijak bi lahko, če delodajalec tako presodi, identificirano izboljšavo ali rešitev potem tudi razvil do delujočega izdelka in

predstavil delodajalcu.

- **V druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela:** Priporočamo, da se tudi v okviru drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela spodbuja izvedba delavnic, seminarjev, tekmovanj in 24-urni izzivi, ki dijakom omogočajo, da na praktičen način razvijajo svoje ideje, rešujejo prepoznane probleme ali dane izzive, se učijo iz izkušenj uspešnih obrtnikov in podjetnikov in pridobivajo povratne informacije od vrstnikov in strokovnjakov.
- **V didaktična priporočila:** V didaktična priporočila zapišemo konkretne metode in pristope za integracijo podjetnostne kompetence v poučevanje, vključno s primeri dobrih praks, orodji za ocenjevanje in načini za spodbujanje kritičnega mišljenja, kreativnosti in inovativnosti, finančne pismenosti med dijaki/vajenci.

Prav tako je pomembno zagotoviti usposabljanje in podporo učiteljem za učinkovito vključevanje podjetnostnih kompetenc v posamezni izobraževalni program.

4.4 Učenje učenja

Vloga in pomen kompetence v poklicnem in strokovnem izobraževanju

V zadnjih letih Svetovni ekonomski forum izpostavlja pomen spodbujanja širjenja temeljnega znanja in razvoja veščin, ki presegajo poklicne kompetence in so uporabne v različnih situacijah. Zato je učenje učenja ključna kompetenca za prilagajanje in prožnost v hitro spreminjajočem se svetu (vključno s trgom dela, družbenimi, tehnološkimi in osebnimi spremembami). V okolju številnih sprememb in negotovosti je še zlasti pomembno, da znajo dijaki opuščati zastarela znanja in navade ter hitro pridobivati nova in jih nadgrajevati ter preoblikovati z namenom prožnega prilagajanja na spremembe v okolju.

Kompetenco učenje učenja predstavljajo trije vidiki:

1. usvajanje znanja o učenju,
2. urjenje veščin učenja in
3. ustvarjanje odnosa do učenja.

Cilj kompetence učenje učenja je, da dijaki poleg pridobljenega strokovnega znanja in razvitih poklicnih kompetenc razvijejo tudi potrebo po vseživljenjskem učenju

ter se naučijo učinkovito razmišljati in reševati probleme. Zato je pomembno razvijati in vzdrževati visoko notranjo motivacijo za nenehno učenje, oblikovati realno pozitivno samopodobo, samospoštovanje in samozaupanje, razviti pozitivna stališča do učenja in izobraževanja, visoko vrednotiti učenje kot podlago in možnost nenehnega osebnega in družbenega napredka. Pomembno je zagotoviti, da dijaki razvijajo sposobnost uporabe raznolikih učnih strategij, metod in tehnik ter nenehno krepijo učne navade, ki jim bodo omogočile uspešno učenje tako v šolskem okolju kot tudi v delovnem življenju ter v osebnem razvoju. Poleg tega je ključno, da se naučijo sodelovati z drugimi pri učenju in tudi samostojno pridobivati nova znanja.

Učne izkušnje naj bodo prilagojene dijakovim osebnim značilnostim in vsakokratnim življenjskim potrebam ter hkrati podlaga za naslednjo stopnjo izobraževanja. Prispevati morajo k ohranjanju pozitivnih stališč do učenja, biti izvor veselja in izpolnitve. Cilj je usposobiti dijake za identifikacijo lastnih potreb, za načrtovanje lastnih ciljev ter za samoevalvacijo doseženega tako v formalnem izobraževanju kot tudi pri neformalnem in informalnem učenju. Slednje prispeva k njihovemu proaktivnemu delovanju v širši družbi.

Učenje učenja vključuje veščine, ki omogočijo posamezniku prepoznati in ponotranjiti svoje zmožnosti, kritično razmišljati in sprejemati odločitve ter učenje organizirati, ga ocenjevati in vztrajati pri njem.

3.4.2 Področja kompetence, dimenzije in ključni cilji

Vloga in pomen kompetence učenje učenja vključuje tri dimenzije (povzeto po LifeComp (2020) in Konceptu vključevanja ključne kvalifikacije učenje učenja v izobraževalne programe srednjega poklicnega izobraževanja CPI (2005).

Razpredelnica 4: Področja kompetence učenje učenja, dimenzije in ključni cilji

Kompetenčna področja /dimenzije		Ključni cilji Dijak/vajenec:
PREZEMANJE ODGOVORNOSTI ZA SVOJE UČENJE (prečna kompetenca) <i>Dijak/vajenec kompetenco razvija skozi spodnje tri dimenzije</i>		
Motivacijsko	Razvojna	<ul style="list-style-type: none"> Opredele sebe kot učečega se, oblikuje svoj lastni »učni« profil in učne strategije.
Področje s socialnim kontekstom	miselnost	<ul style="list-style-type: none"> Načrtuje svoje učenje glede na temeljne poklicne in življenjske interese. Razume učenje kot vseživljenjski proces (odprtost in

		<p>radovednost), kar mu omogoča iskanje priložnosti in podporo za učenje.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uporablja različne učne strategije za reševanje nalog samostojno in v skupini z namenom doseganja zastavljenih ciljev. • Obvladuje čustva v učnem in delovnem okolju in se sooča z neuspehi pri učenju. • Načrtuje, analizira in reflektira o izkušnjah, pridobljenih iz socialnih situacij • Zaupa v lastno zmožnost za napredek pri učenju. • Spodbuja se k učenju in doseganju ciljev iz lastnega interesa in zadovoljstva, ne pa iz zunanjih nagrad ali pritiskov. • Usmerja motivacijo tako, da temelji na samoregulaciji, avtonomiji in radovednosti, kar mu omogoča, da vztraja, premaguje ovire in dosega uspeh v šolskem okolju.
Kognitivna dimenzija	Kritično in kreativno mišljenje v procesu učenja	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira, preveri in kritično oceni svoj učni proces in učna gradiva. • Obnavlja, nadgrajuje in pridobiva novo znanje ter se trudi opuščati neučinkovite načine učenja. • Uporablja znanja in spretnosti za samostojno reševanje problemov. • Razvija in udejanja ustvarjalne zamisli.
Metakognitivna dimenzija	Vodenje učenja	<ul style="list-style-type: none"> • Vodi in sprejema odločitve za lastno učenje. • Spremlja, evalvira in vrednoti svoje učne cilje, strategije učenja, vire in procese. • Reflektira o namenu, procesu in rezultatu učenja. • Primerja, združuje in analizira teoretične in praktične koncepte, predznanja, osebne izkušnje in dognanja, za izboljšanje razumevanja in učinkovitejše učenje.

Strokovna priporočila za vključevanje v izobraževalne programe

Najpogostejši načini vključevanja ključne kompetence učenje učenja v izobraževalne programe so:

- **vključevanje v cilje programa**, npr.:
 - razvija pozitivna stališča do učenja kot vseživljenjskega procesa, samouravnava lasten učni proces in ga ovrednoti individualno in v sodelovanju z drugimi;
- **v kataloge znanj in izpitne kataloge programskih enot, vključno s praktičnim izobraževanjem** (praktični pouk v šoli in v praktično usposabljanje z delom); npr.:
 - izbira, uporablja, razvija in presoja pristope na podlagi lastnega učnega stila za doseganje učnih ciljev v teoretičnem in praktičnem izobraževanju v šoli ter pri praktičnem usposabljanju z delom;
 - pri vrednotenju učinkovitosti lastnih strategij poda in pridobi konstruktivno povratno informacijo od učitelja, mentorja in sovrstnikov. Skladno s tem prilagodi, načrtuje in izvede svoje naslednje korake;
 - povezuje teoretične vsebine s praktičnimi izkušnjami iz vsakdanjega življenja ali praktičnega usposabljanja pri delodajalcu;
 - reflektira frustracije in neuspešne poskuse v različnih učnih situacijah za boljše razumevanje notranjega delovanja in izbira, uporablja ter razvija uspešne načine samo-motivacije v prihodnosti;
- **v druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela**:
 - organizacija delavnic učenje učenja (v skupini in na individualni ravni), načrtovanje in vodenje karijerne orientacije v okviru interesnih dejavnosti;
- **v didaktična priporočila za izobraževalni program**, npr.:
 - prepozna in izpostavi se vloga učitelja kot pozitivni model za prepoznavanje, usvajanje, izvajanje vedenj iz vseh področij kompetence učenje učenja;
 - dijak je partner, ki načrtuje, soustvarja in reflektira lastno kompetenco učenja učenja;
 - učitelj pripravi oziroma omogoči različne načine učenja in poučevanja iste teme, ki ustrezajo različnim učnim stilom dijaka;
 - dijakom omogočimo, da na različne načine razvijajo ter pokažejo svoja znanja.

4.5 Celostno zdravje in dobrobit

Vloga in pomen kompetence v poklicnem in strokovnem izobraževanju

Celostna podpora zdravju in dobrobiti v šolskem okolju dolgoročno vodi v večjo kakovost življenja, v večjo družbeno vključenost in vzpostavitev ter vzdrževanje kakovostnih medosebnih odnosov na način, da dijake podpiramo v uravnavanju njihovega duševnega, telesnega in socialnega delovanja ter jih tako učimo konstruktivnega spoprijemanja z učnimi, čustvenimi, socialnimi in drugimi izzivi. Hkrati kompetenca celostno zdravje in dobrobit spodbuja varno in odgovorno opravljanje dela v poklicu.

Svetovna zdravstvena organizacija (2013) zdravje opisuje kot stanje duševne, telesne in socialne dobrobiti. Ti vidiki so med seboj prepleteni ter skupaj prispevajo k celostnemu zdravju in dobrobiti posameznika. Duševna dobrobit vključuje zavedanje lastnega doživljanja in ravnanja ter njuno učinkovito uravnavanje. Telesna dobrobit predstavlja krepitev oziroma ohranjanje telesne zmogljivosti skozi zdrav življenjski slog, prek skrbi za redno gibanje, izbiro zdrave in uravnotežene prehrane ter dovolj spanja. Socialna dobrobit vključuje vzpostavljanje in ohranjanje kakovostnih odnosov z drugimi v različnih socialnih kontekstih (npr. družina, šola, vrstniki, delovno mesto) in z upoštevanjem perspektiv vseh vpletenih.

Področja kompetence, dimenzije in ključni cilji

V razpredelnici 5 so navedena kompetenčna področja in ključni cilji kompetence celostno zdravje in dobrobit, povzeti po Skupnih ciljih (ZRSŠ, 2023), Evropskem okviru za osebno in socialno ključno kompetenco (2022) ter dodani specifični cilji poklicnega izobraževanja.

Razpredelnica 5: Kompetence in ključni cilji s področja Celostno zdravje in dobrobit

Kompetenčna področja/ dimenzije		Ključni cilji
		Dijak/vajenec:
Duševna dobrobit	Samozavedanje	<ul style="list-style-type: none"> Zaznava in prepoznavna lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) in lastno vedenje ter skozi izkušnje razume njihovo povezanost v specifičnih situacijah (npr. ob

		doživljanju uspeha in neuspeha v učnih in socialnih situacijah) ter jih izraža na socialno sprejemljiv način.
	Samouravnavanje	<ul style="list-style-type: none"> • Uravnava lastno doživljanje in vedenje (npr. v stresnih učnih, socialnih in poklicnih situacijah), razvija samozaupanje in samospoštovanje, se učinkovito spoprijema z negotovostjo in kompleksnostjo situacij v različnih kontekstih, učinkovito upravlja, organizira čas učenja (vključno s pridobivanjem izkušenj v delovnem procesu) in prosti čas. • Zmore poiskati, zavrniti ali ponuditi pomoč, kadar je potrebno in samo toliko, kot je nujno.
	Postavljanje in spremljanje ciljev	<ul style="list-style-type: none"> • Načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje (vezane na duševno, telesno, socialno in učno in poklicno področje) v skladu z lastnimi interesi. Spremlja doseganje načrtovanih ciljev, določa prioritete, razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve takojšnje nagrade. Prilagaja učne in poklicne cilje, če je to potrebno.
	Prožen način razmišljanja	<ul style="list-style-type: none"> • Razvija miselno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost, se učinkovito spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.
	Odgovornost in avtonomija	<ul style="list-style-type: none"> • Krepi odgovornost, avtonomijo in skrbi za osebno integriteto. • Sposoben je vztrajati kljub oviram in neuspehom.
Telesna dobrobit	Gibanje in sedenje	<ul style="list-style-type: none"> • Razvija pozitiven odnos do gibanja, z vključevanjem v različne gibalne dejavnosti.
	Prehrana in prehranjevanje	<ul style="list-style-type: none"> • Upošteva pomen uravnotežene prehrane, razvija navade zdravega prehranjevanja, oblikuje pozitiven odnos do hrane in prehranjevanja.
	Sprostitev in počitek	<ul style="list-style-type: none"> • Prepozna pomen počitka in sprostitve po miselnem ali telesnem naporu, uporabi različne tehnike sproščanja in izbira tiste, ki mu najbolj koristijo. • Poskrbi za dobre spalne navade, ki podpirajo telesno in miselno delovanje ter ravnanje.
	Varnost	<ul style="list-style-type: none"> • Dosledno upošteva različne zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja, varno in odgovorno ravna, pri čemer skrbi za ohranjanje zdravja sebe in drugih.

	Preventiva pred različnimi oblikami zasvojenosti	<ul style="list-style-type: none"> • Uporabi strategije, kako se izogniti različnim oblikam in stopnjam zasvojenosti oziroma kako jih preprečiti z zdravim življenjskim slogom.
Socialna dobrobit	Socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi, se zaveda in prepoznava raznolikosti v ožjih (oddelek, vrstniki, družina) in širših okoljih (šola, delovna organizacija, lokalna skupnost, družba).
	Komunikacijske spretnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Prilagaja način komunikacije, odnos in urejenost glede na okoliščine (profesionalni, neformalni ipd.). • Aktivno posluša, uporablja asertivno komunikacijo, izraža zanimanja in skrbi za druge. • Konstruktivno sprejema kritiko drugih in v skupini uveljavlja svoje zamisli in potrebe na strpen način ter sprejema kompromise in ohranja dobre odnose ne glede na različnosti.
	Sodelovanje in reševanje konfliktov	<ul style="list-style-type: none"> • Krepi sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v skupini, oddelku, v družini, v šoli, pri delodajalcu, v širši skupnosti, temelječih na spoštljivem in asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti, konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih in pri reševanju problemov sklepa kompromise. • Se zmore upreti pritisku posameznika ali skupine in zavrniti zanj nesprejemljiv predlog. • Zavestno izbira oblike vedenja, s katerimi bo dosegel svoj cilj in ohranil dobre odnose, ne da bi škodil drugim. • Če je povzročil škodo drugemu, jo poskuša popraviti.
	Empatija	<ul style="list-style-type: none"> • Krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega, prepoznava meje med doživljanjem sebe in drugega, uravnava lastno vedenje v odnosih ob upoštevanju več perspektiv hkrati.
	Prosocialno vedenje	<ul style="list-style-type: none"> • Sodeluje pri postavljanju pravil, jih spoštuje in prevzema odgovornost za posledice nespoštovanja pravil. • Krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po zagotavljanju pomoči drugim; prepoznava lastne

potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči, krepí družbeno odgovornost.

- Proaktivno rešuje probleme in poišče vire, ki so na voljo.
-

Strokovna priporočila za vključevanje v izobraževalne programe

Najpogostejši načini vključevanja ključne kompetence celostno zdravje in dobrobit v izobraževalne programe so:

- **v cilje programa**, npr.:
 - upošteva priporočila za celostno zdravje in dobro počutje, se konstruktivno spoprijema z učnimi, čustvenimi, socialnimi in drugimi izzivi, krepí odgovornost, avtonomijo ter veščine učinkovite komunikacije, hkrati pa vključuje aktivno skrb za lastno telesno in duševno zdravje ipd.;
- **v kataloge znanj programskih enot vključno s praktičnim izobraževanjem** (praktični pouk v šoli in v praktično usposabljanje z delom) ter izpitne kataloge; npr.:
 - dijak je v procesu preverjanja in ocenjevanja seznanjen z opisniki posameznih področij duševne, telesne in socialne dobrobiti. V standarde znanja lahko vključimo le tista znanja, spretnosti, ki jih je v skladu s strokovnimi in etičnimi smernicami možno opazovati in nepristransko presojsati;
- **v druge oblike izobraževalnega dela**: v interesne dejavnosti in aktivno državljanstvo ter v povezavi s področjem karijerne orientacije, npr.:
 - vodi mapo učnih dosežkov ali portfolio;
 - izbira in se udeležuje delavnic zdravega življenjskega stila v okviru interesnih dejavnosti;
- **v didaktična priporočila za izobraževalni program**, npr.:
 - za razvoj ključne kompetence celostno zdravje in dobrobit priporočamo uporabo didaktičnih pristopov, strategij in dejavnosti, pri katerih je dijak v središču procesa učenja, kot so sodelovalno in timsko delo, učne situacije s poudarjenimi socializacijskimi cilji, igra vlog, refleksija ipd.;
 - opisnike posameznih področij duševne, telesne in socialne dobrobiti vključimo tudi v poročila mentorjev praktičnega usposabljanja pri delodajalcu;

- priporočamo uporabo reflektivnih metod in tehnik za ozaveščanje vedenja, ki spodbujajo razvoj želenih kompetenc, še zlasti kompetenc samozavedanja in samouravnavanja; odgovornosti in avtonomiji pri delu v šoli in v širšem okolju;
- poveže se pomen omenjenih kompetenc za uspešno delovanje v šolskem okolju in posledično kasneje v delovnem okolju;
- izpostavi se vloga učitelja kot pozitivnega modela za prepoznavanje, usvajanje, izvajanje vedenj iz vseh področij kompetenc duševne, telesne in socialne dobrobiti ipd.

4.6 Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost

Vloga in pomen kompetence v poklicnem in strokovnem izobraževanju

Ključna kompetenca jezik, državljanstvo, kultura in umetnost se usmerja v razvijanje jezikovnega znanja in zmožnosti, individualne vpetosti v lokalno, nacionalno in globalno okolje ter kulturne zavesti in izražanja.

Obvladovanje jezika posameznih strokovnih področij na ravni učnega jezika (slovenščine, v dvojezičnih okoljih italijanščine in madžarščine) ter zmožnost povezovanja tega znanja z značilnostmi drugih jezikov v večjezični družbi in z drugimi praksami izražanja (vizualni jeziki, multimedija itd.) sta bistvena za uspešno pridobivanje in uporabo znanja in spretnosti na vseh področjih. Vsi strokovni moduli (in splošnoizobraževalni predmeti) nosijo odgovornost za razvijanje kakovostne jezikovne prakse, za ustrezno raven strokovnega jezika, bralno in medijsko pismenost ter spoštljivo poslovno komunikacijo.

Državljanstvo, uveljavljanje pravic in izpolnjevanje odgovornosti, kritično mišljenje, etična refleksija in aktivno delovanje v skupnosti so cilji, ki zahtevajo pridobitev ustreznega znanja in spretnosti ter privzetje skupnih vrednot in družbenih norm. Prek odnosov z drugimi (vrstniki in odraslimi) se začne oblikovati osebnost posameznika in privzemanje vrednot ter skupnih družbenih norm, katerih temelj so človekove pravice in dolžnosti, kot so spoštovanje pravic drugega in zavedanje lastnih pravic, ter krepitev integritete tako v osebem življenju kot na delovnem mestu.

Kultura kot sklop duhovnih, materialnih, intelektualnih in čustvenih značilnosti, ki označujejo družbo ali družbeno skupino, predstavlja okvir in način delovanja, ki se

lahko časovno in prostorsko prenaša, izraža in doživlja med drugim z besedami (literatura in jezik), zvokom (glasba, radio, mediji), podobami (vizualna umetnost, mediji), gibanjem (ples, gledališče), spomeniki in predmeti (arhitektura, oblikovanje, obrt) in tradicionalnim znanjem (okoljska in živa kulturna dediščina in izrazi). Kultura je tesno povezana z razvojem vseh strokovnih področij, zato je poznavanje kulture in kulturne dediščine ter zavedanje medkulturnosti pomemben cilj vseh izobraževalnih programov ter povezovalni element šole z družbenim okoljem.

Dijaki ob usvajanju poklicnih kompetenc vstopajo v aktiven odnos z različnimi vrstami umetnosti (glasba, ples, likovna umetnost, literatura, uprizoritvena in performativna umetnost, film, intermedijska umetnost ipd.), se izražajo v različnih umetniških jezikih, razvijajo čut za estetiko ter se kritično, ustvarjalno in kreativno izražajo in uresničujejo ideje. Namen izobraževanja v umetnosti in z umetnostjo ni, da bi vsi dijaki postali umetniki in umetnice, ampak da bi jim umetnost predstavljala enega od jezikov za spoznavanje in razumevanje sveta ter izražanja stališč, vedenja, znanja. Da bi bili zmožni umetnost doživeti, jo ceniti kot kulturo, dediščino ter vsebino, ki jih veseli, bogati in omogoča človeško celovitost ter povezovanje umetniškega doživljanja z drugimi znanji in veščinami.

Področja kompetence, dimenzije in ključni cilji

Področja kompetence jezik, državljanstvo, kultura in umetnost in cilji so povzeta po dokumentu Skupni cilji in njihovo umeščanje v učne načrte in kataloge znanj, ki ga je leta 2023 pripravil Zavod RS za šolstvo, ter prilagojena za vključevanje v strokovne module in praktično usposabljanje z delom.

Razpredelnica 6: Kompetence in ključni cilji s področja jezika, državljanstva, kulture in umetnosti

Kompetenčna področja/dimenzije	Ključni cilji
Jezik	Dijak/vajenec: <ul style="list-style-type: none"> • Se pisno in ustno izraža v različnih praksah izražanja skozi različne medije (ob uporabi besedilnih vrst, multimedije, vizualnih jezikov itd.) v učnem in drugih/tujih jezikih. • Povezuje različne prakse izražanja s strokovno terminologijo. • Uporablja strokovno terminologijo v različnih praksah izražanja in skrbi za ustrezno raven svojega strokovnega jezika. • Se zaveda podobnosti in razlik med praksami izražanja ter je kritičen pri uporabi virov v različnih jezikih.

	<ul style="list-style-type: none">• Je radoveden, uporablja raznolika strokovna gradiva, jih razume, analizira in kritično vrednoti ter vključuje kot vir informacij za reševanje strokovnih problemov.• Razvija lastne sporazumevalne zmožnosti za spoštljivo in družbeno odgovorno poslovno komunikacijo.
Državljanstvo	<ul style="list-style-type: none">• Prepoznavna moralna vprašanja, razvija občutljivost do njih in o njih razmišlja ter jih izpostavlja v skupnosti.• Uporablja strokovno znanje in spretnosti za izražanje kritične misli in razvoj integritete.• Sodeluje z drugimi z namenom uresničevanja skupnega dobrega (kakovosten izdelek oziroma storitev) ter podaja in uresničuje predloge, ki kakovostno spreminjajo skupnosti v smeri trajnosti – v šolskem, lokalnem in delovnem okolju.
Kultura in umetnost	<ul style="list-style-type: none">• Spoznava, sprejema in spoštuje svojo kulturo in kulturno dediščino ter jo povezuje z izbranim strokovnim področjem.• Spoznava, dopušča, sprejema in spoštuje kulturno raznolikost ter razvija strpnost in medkulturni dialog v šolskem in delovnem okolju.• Se zaveda pomena umetniške izkušnje in razvija čut za estetiko za izboljšanje kakovosti bivanja in strokovnega delovanja.• Prepoznavna lastna doživetja skozi različne umetniške jezike, se vživlja v izkušnjo drugega in ob tem razvija prosocialno naravnost.• Je občutljiv, radoveden, ustvarjalen, inovativen, razvija domišljijo, se kritično izraža v različnih umetniških jezikih ter uresničuje ideje v okviru dejavnosti izbranega strokovnega področja• Živi kulturo in umetnost kot vrednoto v lokalnem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem.

Strokovna priporočila za vključevanje v izobraževalne programe

- **V cilje izobraževalnega programa** oblikujemo splošne cilje, kot so npr.:
 - razvija kakovostne prakse izražanja skozi različne medije;
 - aktivno sodeluje v skupnosti in si prizadeva za uresničevanje skupnega dobrega;
 - spoštuje svojo in druge kulture, sprejema kulturno raznolikost ter razvija strpnost in medkulturni dialog itd.
- **V kataloge znanj strokovnih modulov, katalog praktičnega usposabljanja, izpitne kataloge, npr.:**

- navedeni cilji se smiselno vključujejo v kataloge znanj strokovnih modulov, kataloge praktičnega usposabljanja in izpitne kataloge, pri čemer se upošteva specifika izobraževalnega programa;
- razvoj jezikovnih zmožnosti je že v aktualnih katalogih znanja pogosto prisoten v obliki ciljev, kot so »predstavi ..., pojasni ..., komunicira ..., uporabi vire ..., strokovno terminologijo ...«. Vsi strokovni moduli nosijo odgovornost za razvijanje kakovostne jezikovne prakse, za ustrezno raven strokovnega jezika, bralno in medijsko pismenost ter spoštljivo poslovno komuniciranje;
- državljanstvo se povezuje z odnosnim vidikom kompetenc, torej z razvojem avtonomne in etične drže v odnosu do sočloveka, skupnosti in okolja ter z razvijanjem kritičnosti in odgovornosti za svoje strokovno delovanje. Cilje državljanstva torej vključimo tam, kjer želimo ta vidik poudariti;
- kultura in umetnost sta v nekaterih strokovnih modulih že močno prisotni, odvisno od specifik izobraževalnega programa. Predlagamo, da se pri vsakem izobraževalnem programu razmisli, koliko se povezuje s kulturo in umetnostjo (npr. zdravstvo – zdravljenje s pomočjo umetnosti, tehnična področja – pomen tehničnega znanja in spretnosti v umetniški produkciji, turizem – vključevanje kulture in umetnosti v turistične produkte) ter kako lahko kultura in umetnost prispevata h kakovosti strokovnega delovanja (npr. pomen estetskega prostora in prijetne glasbe pri storitvenih dejavnosti, vključevanje umetnikov pri oblikovanju izdelkov, pri trženju). Na podlagi tega razmisleka se cilji kulture in umetnosti vključijo v kurikulum;
- smiselno je vključevanje ključne kompetence JDKU v predmetne izpitne kataloge za četrti predmet poklicne mature/zaključni izpit, saj morajo dijaki pri razvoju in izvedbi izdelka oz. storitve vključevati jezikovne kompetence in kompetence odgovornega državljanstva. Vključevanje kulture in umetnosti postavi izdelek oziroma storitev na višjo raven, ki presega vsakodnevno rutino ter učinkuje na okolico bolj intenzivno in trajnostno;
- **v druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela** – interesne dejavnosti;
- **v didaktična priporočila za izobraževalni program**, npr.:
 - Pouk naj poteka z uporabo različnih metod in oblik.
 - Pri pouku naj bo zagotovljen interdisciplinarni pristop; pri obravnavi vsebin naj se učitelji strokovnih modulov časovno in vsebinsko povezujejo in usklajujejo.

4.7 Načrtovanje in vodenje kariere

Vloga in pomen kompetence v poklicnem in strokovnem izobraževanju

Kariera je pot, na kateri se posameznik izobražuje, raziskuje svoje vrednote, izbira svojo poklicno pot, gradi svoje delovne izkušnje, sledi spremembam v svojem poklicnem okolju, razvija svoje sposobnosti, oblikuje osebne cilje, gradi mreže, razvija svojo poklicno identiteto ter vzpostavlja ravnotežje med poklicnim in zasebnim življenjem.

Trg dela se spreminja v smeri večje mobilnosti, prehajanja med delovnimi mesti in področji dela ter nujnosti vseživljenjskega učenja in »karierna pot postaja skokovita, dinamična, agilna in proaktivna« (Gergorić I, ZRSZ, 2021, str. 29). Zahteve trga dela vse bolj izpostavljajo ne samo poklicno oziroma strokovno izobrazbo, temveč tudi razvite poklicne in ključne kompetence. Ključna kompetenca načrtovanje in vodenje kariere ponuja mladim priložnost, da razvijajo spretnosti, ki jim bodo omogočile uspešno navigacijo skozi življenjsko in poklicno pot. Priložnost današnjih mladih generacij ni samo v zaposlitvi, temveč tudi v zaposljivosti, katere pomemben del je spretnost načrtovanja in vodenja kariere.

Kompetenca načrtovanja in vodenja kariere pomaga dijaku v poklicnem in strokovnem izobraževanju ozaveščati in razumeti sebe, svoje želje, interese in karierne cilje ter jih vrednotiti glede na spoznanja o strokovni, poklicni poti, ki se mu odpira v procesu izobraževanja. V procesu razvoja kompetence načrtovanja in vodenja kariere je pomembno tudi vključevanje praktičnega usposabljanja pri delodajalcu. Ta izkušnja ne le dodaja praktično vrednost izobraževanju, temveč tudi omogoča dijakom, da bolje razumejo in ovrednotijo poklicne interese, razvijajo specifične poklicne veščine ter si zastavljajo in dosegajo realne karierne cilje.

Kompetenca načrtovanja in vodenja kariere je pomemben korak k razvoju pismenosti za prihodnost, ki ima ključno vlogo pri obvladovanju sodobnih izzivov in izkoriščanju priložnosti za uspešno karierno pot.

Namen razvoja kompetence načrtovanja in vodenja kariere je opolnomočiti dijake, da bodo informirano in odgovorno sprejemali odločitve o karierni poti in jih bodo v življenju prilagajali spreminjajočim se razmeram sodobne družbe in trga dela, kar bo vplivalo na njihovo zaposljivost in zaposlenost ter zmanjšalo nevarnost socialne izključenosti.

Področja kompetence, dimenzije in ključni cilji

Pri določitvi področij in dimenzij kompetence smo izhajali iz Koncepta vključevanja ključnih kvalifikacij v izobraževalne programe srednjega poklicnega izobraževanja (CPI 2012) ter priročnika za karijerne svetovalce: Ugotavljanje, vrednotenje in razvijanje kompetence načrtovanje kariere (ACS, 2012).

Razpredelnica 7: Kompetence in ključni cilji s področja načrtovanja in vodenja kariere

Kompetenčna področja/dimenzije		Ključni cilji
		Dijak/vajenec:
Samospoznavanje in oblikovanje poklicne samopodobe	Prepoznavanje in razumevanje interesov ter osebnostnih lastnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Prepozna svoje šolske in izven šolske interese in jih poveže s kariernim odločanjem. • Razume povezavo med svojimi interesi ter poklici in izobraževalnimi področji. • Prepozna svoje ključne osebnostne lastnosti in jih poveže s poklicnimi in izobraževalnimi področji ter kariernim odločanjem.
	Prepoznavanje in razumevanje svojih veščin in sposobnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Našteje svoje veščine in sposobnosti. • Ozavesti svoja močna in šibka področja (npr. uspešnost pri šolskih predmetih, področja šolske prakse, izvenšolske dejavnosti, hobiji, študentsko delo). • Primerja močna in šibka področja z zahtevami poklicnega področja, na katerem se izobražuje. • Razume, da sposobnosti in veščine razvijamo med izobraževanjem, prakso, hobiji, domačimi opravili itd.
	Prepoznavanje in razvijanje želja, stališč, vrednot in motivacije	<ul style="list-style-type: none"> • Prepozna in izrazi svoja stališča, želje oziroma pričakovanja v zvezi z izobraževalno in poklicno potjo ter osebnim življenjem. • Prepozna vpliv drugih dejavnikov (starši, vrstniki, mediji, okolje) na poklicno izbiro oziroma izbiro nadaljnjega šolanja. • Razume, kaj je motivacija, od kje izhaja in kako vpliva na njegove karijerne odločitve.
Zbiranje informacij	Spoznavanje družbenega okolja	<ul style="list-style-type: none"> • Uporablja različne vire informacij, jih kritično ovrednoti in se informirano odloča • Razišče možnosti za pridobivanje dodatnih znanj in

o trgu dela in priložnostih za pridobivanje izkušenj	kot konteksta možnosti izobraževanja, dodatnega usposabljanja in zaposlovanja	<p>veščin, ki jih ponuja šola (npr. sodelovanje v projektih in dejavnostih šole, mednarodna mobilnost, sodelovanje s podjetji ...).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razišče priložnosti za pridobivanje delovnih izkušenj na poklicnem področju v lokalnem okolju (npr. šolska praksa, študentsko delo, vajeništvo, praktično usposabljanje z delom, prostovoljstvo) in jih reflektira. • Razišče možnosti za nadaljnji poklicni in izobraževalni razvoj na strokovnem področju, kjer se izobražuje (npr. izobraževalni programi v stroki, možnosti strokovnega in poklicnega razvoja v stroki). • Pozna strokovne službe, ki svetujejo glede načrtovanja kariere.
Sprejemanje odločitev in vodenje kariere	<p>Sprejemanje odločitev in postavljanje ciljev</p> <hr/> <p>Realiziranje sprejetih odločitev in refleksija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Postavi si realne in dosegljive cilje in akcije, ki ciljem sledijo. • Primerja spoznanja o sebi z zahtevami (izbrane) poklicne poti/poklica in na podlagi tega sprejema odločitve na izbranem področju oziroma o alternativnih možnostih. <hr/> <ul style="list-style-type: none"> • Izdela akcijski načrt za spremljanje doseganja ciljev in ga po potrebi prilagaja ali spreminja. • Ugotavlja morebitne zastoje ali ovire in jih odpravlja s pravočasnim ukrepanjem. • Uporablja različne načine, s katerimi lahko učinkovito predstavi sebe, svoje kompetence, svoje dosežke.

Strokovna priporočila za vključevanje v izobraževalne programe

Predlagani načini vključevanja kompetence v izobraževalne programe:

- **v cilje izobraževalnega programa**, npr.:
 - v točki 2 splošnega dela izobraževalnega programa opredelimo, da bo dijak ob zaključku izobraževanja zmožen ozavestiti svoje želje in interese in jih povezati s svojimi kariernimi cilji ter informirano sprejemati odločitve o svoji poklicni ali izobraževalni poti;
- **v kataloge znanj programskih enot in izpitne kataloge, vključno s praktičnim izobraževanjem** (praktično usposabljanje z delom, praktično

izobraževanje v šoli), npr.:

- izdelava življenjepis in izvedba predstavitev svojih kompetenc in svojih dosežkov v simulirani situaciji zaposlitvenega razgovora;
- uporablja različne vire informacij o možnostih na trgu dela in jih kritično ovrednoti
- predstavi delovno mesto na katerem je opravljal praktično izobraževanje ter poda refleksijo izkušnje (kaj mu je bilo všeč, ali se vidi v prihodnosti v tem poklicu, zakaj ne itd.);
- razišče priložnosti za pridobivanje delovnih izkušenj na poklicnem področju v lokalnem okolju (npr. šolska praksa, študentsko delo, vajeništvo, praktično usposabljanje z delom, prostovoljstvo) in jih reflektira;
- predstavi pogled na lastni poklicni razvoj in reflektira opravljeno izobraževalno pot (kaj mi je bilo všeč in kaj ne, kaj mi gre dobro, v kakšnih situacijah sem pod stresom in kdaj blestim ter kaj to zame pomeni);
- identificira tematske sklope/module, ki so najbolj skladni z njegovimi interesi in sposobnostmi;
- **v interesne dejavnosti**, npr.:
 - v obliki spoznavanja poklicnega področja prek gostujočega predavatelja iz prakse, izmenjave osebnih izkušenj, pridobljenih na praktičnem izobraževanju, spoznavanja panoge z obiskom lokalnih delodajalcev, (z vodenim/z izvedenim zaposlitvenim intervjujem in povratno informacijo o izkušnji itd.);
- **Kot del programa svetovalne službe**, npr.:
 - stili odločanja, izdelava kariernega načrta, identifikacija težav pri kariernem odločanju, vsakemu dijaku bi moralo biti omogočeno najmanj eno poglobljeno srečanje s kariernim svetovalcem, npr. pred koncem prvega letnika, da so izbirni moduli izbrani v skladu z ugotovljenimi cilji in interesi ali vsaj pred zaključkom izobraževanja, ko dijak razmišlja o možnostih prehoda na trg dela ali nadaljevanje izobraževanja.;
- **v enote, kamor se bodo vključevale druge ključne kompetence**, še zlasti s ključno kompetenco podjetnost;
- **v didaktična priporočila**, npr.:
 - priporočeni didaktični pristopi in strategije, ki omogočajo razvoj kompetence, kot so simulacije zaposlitvenega razgovora, igra vlog,

delavnice s skupinskim reševanjem problemov itd.:

- spodbujati učitelje, da po zaključenem vsebinskem sklopu, zlasti kadar gre za pridobivanje poklicnih spretnosti, prav tako po opravljeni mednarodni mobilnosti, vsebino povežejo z načrtovanjem in vodenjem kariere (npr. diskusija o zahtevanih značilnostih za opravljanje poklica).

5 Zaključek

Pripravljeno gradivo o konceptu vključevanja ključnih kompetenc v izobraževalne programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja je namenjeno odločevalcem in pripravljavcem novih izobraževalnih program v poklicnem in strokovnem izobraževanju kot pripomoček za enotno razumevanje in lažje umeščanje v izobraževalne programe. Z njimi obravnavamo tudi vse deležnike na izvedbeni ravni, za katere bodo v naslednji fazi pripravljena podrobnejša izvedbena navodila in podporna gradiva s praktičnimi primeri.

V gradivu izpostavljam celostni pristop pri načrtovanju, spremljanju in vrednotenju ključnih kompetenc in povezovanju in sodelovanju vseh ključnih deležnikov.

Poleg transparentne in celovite vključitve ključnih kompetenc v izobraževalne programe in izpitne kataloge bo v naslednji fazi treba vso pozornost nameniti podpori šolam za uspešno implementacijo na izvedbeni ravni, razvoju novih strategij spremljanja, preverjanja in ocenjevanja ključnih kompetenc ter začetnemu in nadaljevalnemu izobraževanju pedagoških delavcev.

Gradivo bomo po potrebi dopolnili glede na izkušnje pri prenovi prvih petih programov v okviru projekta Modernizacija poklicnega izobraževanja.

6 Viri in literatura

- Agenda za trajnostni razvoj 2030. Pridobljeno 19. 3. 2024 s spletne strani https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateralala/razvojno-sodelovanje/publikacije/Agenda_za_trajnostni_razvoj_2030.pdf.
- Ahačič, S., Banjac, M., Baškarad, S., idr. (2023). Skupni cilji in njihovo umeščanje učne načrte in kataloge znanj. ZRSŠ.
- Ažman, T., Jenko, G., Sulič, T. (2012). Ugotavljanje, vrednotenje in razvijanje kompetence načrtovanje kariere. Priročnik za svetovalce. ACS. Pridobljeno 26. 2. 2024 s spletne strani https://arhiv.acs.si/prirocniki/Ugotavljanje_vrednotenje_in_razvijanje_kompetence_nacrtovanje_kariere.pdf
- Ažman, T. (2012). Kompetenca učenje učenja. ACS. Pridobljeno 15. 02. 2024 s spletne strani https://arhiv.acs.si/ucna_gradiva/UZU_MI-Kompetenca_ucenje_ucenja-Azman-april.pdf
- Ažman, T., Bezič, T., idr. (2005). Koncept vključevanja ključne kvalifikacije učenje učenja v izobraževalne programe srednjega poklicnega izobraževanja. CPI. pridobljeno 15. 2. 2024 s spletne strani https://cpi.si/wp-content/uploads/2022/02/KK_Ucenje_ucenja.pdf
- Biesta, G. (2017). *Letting Art Teach*. Arnheim: ArtES Press and author.
- Biesta, G. (2019). *Should Teaching be Re(dis)covered?* Introduction to a Symposium. *Studies in Philosophy and Education*, letn. 38, str. 549–553.
- Biesta, G. (2022). *World-centered Education. A View for the Present*. New York: Routledge.
- Biesta, G. (2013). *The beautiful risk of education*. London in New York: Routledge.
- Belasić, I., Sunčič, T., Štarkl, D. (2023). Na poti k trajnostnim izdelkom oziroma storitvam. https://cpi.si/wp-content/uploads/2024/01/Prirocnik_Na-poti-k-trajnostnim-izdelkom.pdf
- Bucik, N., Požar Matjašič, N., Pirc, V. (2011). *Kulturno umetnostna vzgoja. Priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- DigComp 2.2: Okvir digitalnih kompetenc za državljane. Z novimi primeri rabe znanja, spretnosti in stališč*. (2023). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/wpcontent/uploads/2023/08/DigComp-2-2-Okvir-digitalnih->

[kompetenc.pdf](#)

DigCompEdu: Evropski okvir digitalnih kompetenc izobraževalcev.(2018). Evropska komisija. <https://www.zrssi.si/pdf/digcompedu.pdf>

DigComp: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe. (2013). Evropska komisija.

Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo. (2009).

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/SRI/nacionalne_smmernice_za_kult_umet_vzgojo_slo-1.pdf

Entrecomp: Okvir podjetnostne kompetence. (2019). Evropska komisija, prevod ZRSŠ. <https://www.zrssi.si/pdf/entrecomp.pdf>

European Commission. (2016). Cultural awareness and expression handbook – Open method of coordination (OMC) working group of EU Member States' experts on 'cultural awareness and expression.

<https://data.europa.eu/doi/10.2766/940338>

Eurydice: Prelet politik. Digitalno izobraževanje v šoli v Evropi. (2019).

https://www.eurydice.si/publikacije/Prelet-politik_Digitalno-izobrazevanje-v-soli-v-Evropi.pdf

Evropska Komisija. (2017). Citizenship Education at School in Europe – 2017.

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6b50c5b0-d651-11e7-a506-01aa75ed71a1/language-en>

Evropska komisija. (2019). Evropski zeleni dogovor.

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_sl

Ferrari, A., Punie, Y., in Brecko, B., (ur.), (2013). DigComp: A framework for developing and understanding digital competence in Europe. Evropska komisija. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC83167>

GreenComp: Evropski okvir kompetenc za trajnostnost. (2023). Evropska komisija, prevod ZRSŠ. <https://www.zrssi.si/pdf/greencomp.pdf>

Gergorić, I., Založnik, P. (2020). Novi pristopi pri delu z mladimi na področju karijerne orientacije, Priročnik za strokovne delavce v osnovni šoli. Ljubljana: Javni zavod Cene Štupar. Pridobljeno 26. 2. 2024 s Novi pristopi pri delu z mladimi na področju karijerne orientacije (karierniplac.si).

Gregorič, I., idr. (2023). Kompetence za tovarne prihodnosti. Napovedani profili in potrebe po kompetencah za prehod v industrijo 4.0., GZS- ZEE.

<https://ctop.ijs.si/wp-content/uploads/2023/03/Kompetence-za-tovarne-prihodnosti-e-verzija.pdf>

Jeznik, K., et. al. (2008). Zaključno poročilo o poteku poskusnega izvajanja izobraževalnega programa Avtoserviser. Ljubljana, CPI.

Klarič, T., et. al. (2007). Prvo vmesno poročilo o spremljanju poskusnega uvajanja izobraževalnih programov Tehnik mehatronike in Tehnik oblikovanja. Ljubljana, CPI.

Koncept vključevanja ključne kvalifikacije socialne spretnosti v izobraževalne programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja (CPI), pridobljeno 14. 2. 2024 s spletne strani https://cpi.si/wp-content/uploads/2022/02/KK_Socialne_spretnosti.pdf

Koncept vključevanja ključnih kvalifikacij v izobraževalne programe srednjega poklicnega izobraževanja (CPI, ZRSS), pridobljeno 24. 2. 2024 s spletne strani https://cpi.si/wp-content/uploads/2022/02/Koncepti_vkljucovanja_KK_v_izobrazevalne_program_e_srednjega_poklicnega_izobrazevanja.pdf

Kregar, S., Avguštin, L., Gabrovec, A. (ur.) (2023). Konceptualizacija VITR z umestitvijo tematike podnebnih sprememb. ZRSS. https://pcv.si/wp-content/uploads/2023/11/Konceptualizacija_VITR.pdf

Kirn, M., idr. (2023). Kompetence za SRIP Matpro. Napovedani profili in potrebe po kompetencah za SRIP MATPR. GZS: Strateško razvojno partnerstvo MATPRO. <https://www.gzs.si/matpro/vsebina/Aktualno/Arhiv/ArticleId/86168/brosura-kompetence-za-srip-matpro>

Kroflič, R., Štirn, D. Štirn Janota, P., in Jug, A. (2010). Kulturno žlahtenje najmlajših (Razvoj identitete otrok v prostoru in času preko raznovrstnih umetniških dejavnosti). Ljubljana: Vrtec Vodmat.

LifeComp: Evropski okvir za osebno in socialno ključno kompetenco ter kompetenco učenje učenja. (2020). Evropska komisija. <https://www.zrss.si/pdf/lifecomp.pdf>

Makovec Radovan, D. (2023). Kaj je poklicna pedagogika? Kako jo opredeljujemo in zakaj jo potrebujemo. Delovno gradivo projekta Modernizacija poklicnega in strokovnega izobraževanja.

Mali, D., Žnidarič, H. (ur.) (2024). Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega

- strokovnega izobraževanja. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Mapa učnih dosežkov (2008). Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Pridobljeno 26. 2. 2024 s spletne strani
<https://cpi.si/aktualno/knjiznica/gradiva/mapa-ucnih-dosezkov/>
- Marentič Požarnik B., (2012). Učenje učenja med izkušnjami preteklosti in izzivi prihodnosti. Šolsko svetovalno delo, letnik 16, št. 3/4 , str. 7-17.
- Moss, P. (2006). Toward a New - Public Education: Making Globalization Work for Us All. V Child Development Perspectives, Volume 2, Number 2, Pages 114–119.
- Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019-2030.
<https://www.gov.si/novice/2020-01-15-nacionalna-strategija-za-razvoj-bralne-pismenosti-za-obdobje-2019-2030/>
- Priporočilo Sveta o učenju za zeleni prehod in trajnostni razvoj. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627(01))
- Reimagining our futures together: a new social contract for education. (2021). Unesco.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707>
- Rinaldi, C., idr. (2001). Making learning Visible: Children As Individual and Group Learners. Cambridge: Project Zero.
- Skupni cilji in njihovo umeščanje v učne načrte in kataloge znanj. (2023). ZRSŠ.
https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Razvoj-solstva/DS-NPVI/Gradiva/Skupni_cilji_in_umescanje_v_UN_in_KZ_oktober_2023.pdf
- Štarkl, D., Sunčič, T. (2024). Priročnik za umeščanje znanj in spretnosti s področja trajnostnosti in blaženja podnebnih sprememb v poklicne standarde. CPI.
https://cpi.si/wp-content/uploads/2024/03/03_2024_Prirocnik_Za_Umescanje_Trajnostnih_Kompetenc_V_Poklicne_Standarde_V2.pdf
- Tools and guidelines for identification and assessment of a set of soft skills related to work-based learning and development of alpine economy. I.R.E.S. Istituto di Ricerche Economiche e Sociali del Friuli Venezia Giulia.
[EUSALP Soft Skills Study printable version.pdf \(alpine-region.eu\)](https://www.alpine-region.eu/EUSALP_Soft_Skills_Study_printable_version.pdf)
- Vecchi, V. (2010). Art and Creativity in Reggio Emilia. Exploring the role and potential of ateliers in early childhood education. New York: Routledge.
- Vesel, J., idr. (2012). Strategije učenja v programih poklicnega in strokovnega izobraževanja. Zbornik CPI, pridobljeno 4. 3. 2024 s https://cpi.si/wp-content/uploads/2020/08/zbornik_IKK_2-1.pdf

Wringe, C. (2006). *Moral Education. Beyond Teaching of Right and Wrong*. Dordrecht: Springer.

Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1). Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Uradni list RS, št. 79/06, 68/17 in 46/19).

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4325>

Zbir kompetenčnih okvirov umeščanja znanj in spretnosti s področja trajnosti in blaženja podnebnih sprememb v poklicne standarde in izobraževalne programe (2024), CPI: interno objavljeno gradivo. <https://cpi.si/wp-content/uploads/2024/03/KO-skupaj-1.pdf>

